Socialförsäkringsutskottets betänkande 1981/82:15

om ändringar i sjukförsäkringen m. m. (prop. 1981/82:144 och prop. 1981/82:100)

I betänkandet behandlas
- proposition 1981/82:144 om ändringar i sjukförsäkringen m. m.,
- proposition 1981/82:100, bil. 8 punkterna B 8 och B 9,
- sju motioner som väckts med anledning av proposition 1981/82:144,
- nio motioner från den allmänna motionstiden 1982.

Sammanfattning

I syfte att genomföra nödvändiga besparingar av sjukförsäkringens kostnader har regeringen i proposition 1981/82:144 föreslagit ändringar i rätten till sjukpenning m. m. Förslaget innebär följande. Ersättning skall fr. o. m. den 1 januari 1983 inte utgå för de tre första dagarna (insjuknandedag och två karensdagar) vid varje sjukdomsfall. Detta skall gälla även om sjukdomen är orsakad av arbetsskada. Kompensationsnivån sänks samtidigt från 90 till 87 % av den sjukpenninggrundande inkomsten för de första 90 sjukdagarna efter insjuknandedagen i varje period. För inkomstdelar mellan 5,5 och 7,5 basbelopp (enligt basbeloppet för år 1982 mellan 97 900 och 133 500 kr.) sänks kompensationsnivån under hela sjukperioden till 60 %. De ändrade reglerna om kompensationsnivå skall gälla även för föräldrapenning som utgår för tillfällig vård av barn, för havandeskapspenning, för ersättning till tillfälliga smittbärare och för arbetsskadeförsäkringen under samordningstiden (90 dagar). Socialdemokraterna (motion 2209) och vänsterpartiet kommunisterna (motion 2390) har yrkat avslag på förslagen. Moderata samlingspartiet (motion 2388) har yrkat avslag på regeringens förslag om sänkta kompensationsnivåer och föreslagit att kompensationsnivån inom sjukpenningförsäkringen generellt sänks till 80 % av den sjukpenninggrundande inkomsten.

Utskottet tillstyrker förslaget såvitt avser insjuknandedagen och karensdagar. I detta sammanhang föreslår utskottet att regeringen får i uppdrag att lösa de problem som uppkommer för egenföretagare genom att deras nuvarande möjlighet att välja ett karensdagsalternativ av tre dagar upphör och därmed också grunden för en motsvarande nedsättning av sjukförsäkringsavgiften.

Under utskottsbehandlingen har uppmärksammats att förslaget strider mot ILO-konventionen nr 121 om förmåner vid yrkesskada. Utskottet hänvisar i detta avseende till att den översyn av arbetsskadeförsäkringen

som inom kort skall komma till stånd får finna en lösning som tillgodoser konventionens krav.

Mot dessa utskottets beslut reserverar sig de socialdemokratiska ledamöterna (res. 1).

Förslagen om ändrad kompensationsnivå avstyrks av utskottet. I denna fråga avger företrädare för center- och folkpartiet och företrädare för moderata samlingspartiet reservationer (res. 2 och 3).

I propositionen föreslås att riksdagen gör ett uttalande riktat till arbetsmarknadens parter. Utskottet föreslår att riksdagen uttalar att det från samhällets synpunkt är angeläget att arbetsmarknadens parter i kommande avtalsrörelse medverkar till att de nya reglerna för självrisken i sjukpenningförsäkringen får likvärdig effekt för olika grupper på arbetsmarknaden. De socialdemokratiska ledamöterna riktar i en reservation kritik mot att riksdagen söker utöva påtryckning på arbetsmarknadsparternas handläggning av sjuklöneavtalen (res. 4).

Utskottet tillstyrker även förslag i propositionen om höjt sjukpenningavdrag vid sjukhusvård och minskad ersättning vid tandvård fr. o. m. den 1 juli 1982. Också i dessa frågor reserverar sig de socialdemokratiska ledamöterna (res. 6 och 7).

Regeringens förslag om medelsanvisning till sjukförsäkringen för budgetåret 1982/83 biträds av utskottet. De socialdemokratiska ledamöterna reserverar sig och föreslår att anslaget räknas upp med 155 milj. kr. (res. 8).

Slutligen har regeringen föreslagit att sjukförsäkringsavgiften sänks till 9 % och att folkpensionsavgiften höjs till 9,95 % av avgiftsunderlaget fr. o. m. den 1 januari 1983. Ändringarna medför ett oförändrat totalt avgiftsuttag. Utskottet avstyrker detta förslag. Företrädare för centerpartiet och folkpartiet reserverar sig mot utskottets beslut (res. 9). Även företrädare för moderata samlingspartiet reserverar sig mot beslutet och föreslår — likaledes med oförändrat totalt avgiftsuttag — att sjukförsäkringsavgiften sänks till 8,5 % och att folkpensionsavgiften höjs till 10,45 % (res. 10).

Propositionerna

Proposition 1981/82:100

Regeringen har i proposition 1981/82:100, bil. 8 (socialdepartementet) under litt. B Allmän försäkring m. m., anslagen B 8 och B 9 (s. 80 och 81) föreslagit riksdagen att

1. — i avvaktan på särskild proposition i ämnet — till Bidrag till sjukförsäkringen för budgetåret 1982/83 beräkna ett förslagsanslag av 3 850 000 000 kr.,

2. till Vissa yrkesskadeersättningar m. m. för budgetåret 1982/83 anvisa ett förslagsanslag av 2 300 000 kr.

Proposition 1981/82:144

I proposition 1981/82:144 om ändringar i sjukförsäkringen m. m. har regeringen (socialdepartementet) föreslagit riksdagen

dels att anta förslagen till

1. lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
2. lag om ändring i lagen (1981:691) om socialavgifter,
3. lag om ändring i lagen (1956:293) om ersättning åt smittbärare,

dels att till Bidrag till sjukförsäkringen för budgetåret 1982/83 anvisa ett förslagsanslag av 3 325 000 000 kr.

Vidare har regeringen föreslagit riksdagen att uttala sin anslutning till vad som har anförts i propositionen om angelägenheten av att arbetsmarknadens parter i kommande avtalsrörelse medverkar till att de nya reglerna för självrisken i sjukpenningförsäkringen får likvärdig effekt för olika grupper på arbetsmarknaden.

De i propositionen intagna lagförslagen återfinns i *bilaga 1* till betänkandet.

Motionerna

Motioner väckta med anledning av proposition 1981/82:144

I motion 1981/82:2185 av Rune Gustavsson m. fl. (c) hemställs att riksdagen ger förvaltningsstyrelsen i uppdrag att se över riksdagsmännens sjukförmåner i syfte att införa karensdagar för riksdagsmän i likhet med vad som föreslås i propositionen.

I motion 1981/82:2197 av Gunnar Biörck i Värmdö (m) hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag om återförande av ansvaret för erläggande av sjukförsäkringsavgifter till varje löntagare individuellt över skattsedeln med möjlighet för vederbörande att själv välja karensdagsalternativ och däremot svarande avgiftsalternativ.

I motion 1981/82:2209 av Olof Palme m. fl. (s) hemställs

1. att riksdagen avslår regeringens förslag om lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
2. att riksdagen avslår regeringens förslag om lag om ändring i lagen (1981:691) om socialavgifter,
3. att riksdagen avslår regeringens förslag om lag om ändring i lagen (1956:293) om ersättning åt smittbärare,
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om tandvårdsförsäkringen,

5. att riksdagen till Bidrag till sjukförsäkringen för budgetåret 1982/83 anvisar ett förslagsanslag av 3 480 000 000 kr.,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om sjukförsäkringen inom avtalsområdet.

I motion 1981/82:2323 av Esse Petersson (fp) hemställs att riksdagen beslutar att 5.§ ersättningsstadgan (1971:1197) för riksdagens ledamöter får följande lydelse: Sjukpenning eller föräldrapenning som tillkommer ledamot skall beräknas i enlighet med vad som stadgas i 3 kap. och 4 kap. lagen om allmän försäkring. Avdrag från arvode skall beräknas i enlighet härmed.

I motion 1981/82:2388 av Gösta Bohman m. fl. (m) hemställs

1. att riksdagen med avslag på propositionens förslag till ändring av sjukpenningens kompensationsnivå beslutar att hel sjukpenning för dag skall utgöra 80 % av den fastställda sjukpenninggrundande inkomsten, delad med 365,

2. att riksdagen uttalar vad i motionen anförts om angelägenheten av att arbetsmarknadens parter i kommande avtalsrörelse medverkar till att de nya reglerna för självrisken får likvärdig effekt för olika grupper på arbetsmarknaden, samt

3. att riksdagen beslutar att sjukförsäkringsavgiften och folkpensionsavgiften fr. o. m. den 1 januari 1983 skall utgöra 8,50 % resp. 10,45 %.

I motion 1981/82:2389 av Sten Svensson (m) och Sonja Rembo (m) hemställs att riksdagen beslutar att i proposition 1981/82:144 föreslagna ändringar i sjukförsäkringen m. m. även skall gälla för ombordanställda.

I motion 1981/82:2390 av Lars Werner m. fl. (vpk) föreslås

1. att riksdagen avslår förslaget i proposition 1981/82:144 till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,

2. att riksdagen avslår förslaget i proposition 1981/82:144 till lag om ändring i lagen (1981:691) om socialavgifter,

3. att riksdagen avslår förslaget i proposition 1981/82:144 till lag om ändring i lagen (1956:293) om ersättning åt smittbärare,

4. att riksdagen uttalar att av regeringen förordad försämring av tandvårdsförsäkringen icke skall genomföras,

5. att riksdagen till Bidrag till sjukförsäkringen för budgetåret 1982/83 anvisa ett förslagsanslag om 3 480 000 000 kr.,

6. att riksdagen uttalar att vad regeringen anfört i propositionen om den kommande avtalsrörelsen är en otillbörlig och principiellt oacceptabel inblandning och sålunda avslår regeringens begäran om ett instämmande från riksdagen.

Motioner väckta under den allmänna motionstiden vid riksmötet 1981/82

I motion 1981/82:188 av Maj-Lis Landberg (s) och Gertrud Sigurdsen (s) hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag till sådan ändring av bestämmelserna i lag om allmän försäkring att möjligheter till utgivande av en fjärdedels sjukpenning öppnas.

I motion 1981/82:403 av Lars Werner m. fl. (vpk) föreslås att riksdagen uttalar att åldersgränsen 16 år bör slopas i lagen om allmän försäkring i vad gäller rätt till sjukpenning och att all inkomst av arbete räknas som sjukpenninggrundande inkomst samt hemställer hos regeringen om förslag härom.

I motion 1981/82:542 av Ove Karlsson m. fl. (s) hemställs att riksdagen hos regeringen begär en översyn av försäkringsbestämmelserna så att försäkringsskyddet täcker korttidsvistelse vid sjukhus även efter utförsäkringen.

I motion 1981/82:543 av Ove Karlsson m. fl. (s) hemställs att riksdagen hos regeringen begär en översyn av lagen om allmän försäkring så att försäkrad är berättigad till halv sjukpenning för alla dagar i den period halv sjukpenning är angiven på läkarintyg, även dag då arbete av vissa skäl utförts mer än halva dagen och kompenserats med ledighet annan dag.

I motion 1981/82:1285 av förste vice talmannen Ingegerd Troedsson m. fl. (m) hemställs att riksdagen hos regeringen anhåller om utredning innebärande att en större del av kostnaderna för vård på sjukhem och sjukhus betalas via sjukförsäkringen i stället för med landstingsskatt i syfte att öka patienternas valfrihet.

I motion 1981/82:1287 av Bengt Wittbom m. fl. (m) hemställs att riksdagen hos regeringen anhåller om en utredning av möjligheterna att differentiera arbetsgivaravgiften till sjukförsäkringen i enlighet med vad som i motionen anförts.

I motion 1981/82:2038 (motivering i motion 1981/82:2018) av Gösta Bohman m. fl. (m) hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att etableringsbegränsningarna för privattandläkare skall upphöra i och med utgången av år 1982.

I motion 1981/82:2072 (motivering i motion 1981/82:2018) av Gösta Bohman m. fl. (m) hemställs att riksdagen hos regeringen begär skyndsamt förslag till åtgärder som underlättar etablering av privatläkare företrädesvis i områden med otillfredsställande läkarvårdsresurser.

I motion 1981/82:2084 (motivering i motion 1981/82: 2080) av Britta Hammarbacken m. fl. (c) hemställs att riksdagen beslutar att hos regering-

en begära förslag om en anpassning av sjukförsäkringssystemet till antalet sjukdagar per anställd hos arbetsgivare med olika antal anställda.

Utskottet

Inledning

I enlighet med vad som aviserats i årets budgetproposition läggs i proposition 144 fram förslag om ändringar inom sjukförsäkringen. Departementschefen anför i propositionen att det sparmål på 12 miljarder kronor som regeringen satt upp för årets budgetförslag gör det nödvändigt att utöver de tidigare besparingarna avseende folkpensioner och bostadstillägg till folkpension samt vissa sjukvårdsförmåner göra nya kostnadsbesparingar inom socialförsäkringen. De nya kostnadsbesparingarna bör begränsas till sjukförsäkringen och då främst sjukpenningförsäkringen som inte tidigare berörts av besparingsåtgärder.

I propositionen erinras om att kostnaderna för sjukförsäkringen under åren 1975 till 1980 nästan fördubblats. Det genomsnittliga antalet ersatta dagar per försäkrad (sjuktalet) har emellertid i stort sett oavbrutet sjunkit sedan år 1976 och beräknas för år 1981 ha stannat på 1970 års nivå. Av antalet sjukfall per år svarar de sjukfall som varar mer än sex dagar kostnadsmässigt för ca 85—90 % av kostnaderna men antalsmässigt endast för 30 % av antalet sjukfall. De långa sjukfallens andel har sedan år 1970 stadigt minskat medan de korta i motsvarande mån ökat.

Trots den minskade sjukfrånvaron bedömer departementschefen det nödvändigt att företa kostnadsbesparingar även inom sjukpenningförsäkringen.

Besparingsförslaget berör förutom sjukpenningförmåner även sjukvårdsförmåner och tandvårdsförmåner och beräknas minska sjukförsäkringens utgifter med 2 100 milj. kr. för år räknat. För att besparingarna i sin helhet skall tillkomma statsbudgeten föreslås en sänkning av sjukförsäkringsavgiften och en motsvarande höjning av folkpensionsavgiften.

Utskottet behandlar nedan under skilda rubriker de olika besparingsförslagen och de motioner som föranletts av förslagen. I sammanhanget tar utskottet också upp till behandling nio motioner från den allmänna motionstiden.

1. Sjukpenningförsäkringen och angränsande förmånsslag

1.1 *Gällande bestämmelser*

Sjukpenningförsäkringen omfattar förvärvsarbetande över 16 år, som har en sjukpenninggrundande inkomst om minst 6 000 kr. Den sjukpenninggrundande inkomsten beräknas på arbetsinkomster upp till ett belopp som motsvarar 7,5 basbelopp, dvs. med nuvarande basbelopp 133 500 kr.

Sjukpenning utgår vid sjukdom som förorsakar nedsättning av arbetsförmågan med minst hälften. Vid fullständig nedsättning av arbetsförmågan utges hel sjukpenning och i annat fall halv sjukpenning. Hel sjukpenning utgör 90 % av den sjukpenninggrundande inkomsten delad med 365. Sjukpenning utgår först fr. o. m. dagen efter insjuknandet. Har den försäkrade gått miste om dagpenning från erkänd arbetslöshetskassa eller kontant arbetsmarknadsstöd eller börjar sjukperioden inom tjugo dagar efter föregående sjukperiods slut utgår dock sjukpenning även för insjuknandedagen (20-dagarsregeln). Om sjukdomsfallet varar högst sex dagar utöver insjuknandedagen utges inte sjukpenning för de dagar då den försäkrade ändå inte skulle ha arbetat i sin huvudsakliga sysselsättning, dock högst två sådana (fridagsregeln).

Egenföretagare har möjlighet att välja karenstid för sjukpenning enligt alternativen 3, 33 eller 93 dagar.

Sjukpenningförsäkringens bestämmelser innefattar möjlighet för arbetsgivare som utger sjuklön till arbetstagare att uppbära arbetstagarens sjukpenning (s. k. arbetsgivarinträde). De flesta anställda inom den offentliga sektorn och tjänstemän inom den privata sektorn har avtalsreglerad sjuklön som ger en högre kompensation än sjukförsäkringen vid sjukdom.

Försäkrade som inte har en sjukpenninggrundande inkomst som överstiger 6 000 kr. kan i vissa fall vara försäkrade genom den s. k. hemmamakeförsäkringen. Sjukpenningen utgår då med 8 kr. per dag. Den som är hemmamakeförsäkrad har möjlighet teckna en frivillig försäkring och kan härigenom erhålla en högsta sjukpenning med 20 kr. per dag.

Vissa andra socialförsäkringsförmåner har anknytning till sjukpenningförsäkringen. Havandeskapspenning, föräldrapenning i olika former och ersättningen till smittbärare utgår sålunda med samma belopp som sjukpenningen. Motsvarande gäller ersättningen för de 90 första dagarna vid arbetsskada, under vilken tid arbetsskadeförsäkringen är samordnad med sjukpenningförsäkringen. För tid därefter utgår sjukpenning från arbetsskadeförsäkringen med belopp som i princip motsvarar inkomstbortfallet.

1.2 *Propositionen*

Propositionens förslag om ändringar i sjukpenningförsäkringen innebär att sjukpenning inte skall utges under de tre första dagarna som arbetsförmågan varit nedsatt till minst hälften under ett sjukdomsfall. Den första dagen då detta villkor är uppfyllt benämns insjuknandedagen och de två därpå följande dagarna karensdagar. Samtidigt slopas den begränsning av rätten till sjukpenning som följer av den nuvarande fridagsregeln. Ett högriskskydd införs som begränsar antalet karensdagar till tio under en tolvmånadersperiod. Beträffande kompensationsnivån inom sjukpenningförsäkringen förordas att denna sänks till 87 % av den sjukpenninggrundande inkomsten de första 90 dagarna efter insjuknandedagen. För

inkomstdelar mellan 5,5 och 7,5 gånger basbeloppet föreslås en ytterligare sänkning utan tidsbegränsning till 60 % av den sjukpenninggrundande inkomsten.

På grund av den samordning som föreligger mellan sjukpenningförsäkringen och arbetsskadeförsäkringen påverkar förslaget om ändrade bestämmelser för rätt till sjukpenning även rätten till sjukpenning vid arbetsskada under de första 90 dagarna efter det skadan inträffade. Bestämmelserna om ändrad kompensationsnivå påverkar också den ersättning som tillfälliga smittbärare har rätt till under högst 90 dagar och föräldrapenningen vid tillfällig vård av barn. Däremot skall denna föräldrapenning liksom f. n. utgå utan karenstid.

Den nuvarande möjligheten för en egenföretagare att välja tre dagars karenstid slopas.

1.3 *Motionerna*

I motionerna 2209 av Olof Palme m. fl. och 2390 av Lars Werner m. fl. yrkas avslag på propositionen i dess helhet. I motion 2388 av Gösta Bohman m. fl. yrkas — med avslag på förslaget i propositionen om ändrad kompensationsnivå — att kompensationsnivån i stället generellt skall sänkas till 80 % av den sjukpenninggrundande inkomsten.

I den socialdemokratiska partimotionen erinras inledningsvis om att anledningen till att karensdagarna inom sjukpenningförsäkringen avskaffades genom riksdagsbeslut år 1966 var att de stora grupperna LO-medlemmar i motsats till tjänstemännen inte avtalsvägen lyckats förhandla sig till en sjuklön under karensdagarna. Motionärerna framhåller också de skillnader som fortfarande finns i skyddet vid sjukdom mellan offentliganställda och tjänstemän i privat tjänst å ena sidan och arbetare i privat tjänst å andra sidan till följd av att de förstnämnda grupperna har sjuklön. Även sjukpenningförsäkringens bestämmelser ger upphov till skillnader i kompensationsgraden. Sålunda får, framhåller motionärerna, skiftarbetare och deltids- och korttidsanställda en lägre kompensation än övriga försäkrade. Motionärerna erinrar om att sjukpenningkommittén (S 1979:04) ursprungligen tillsattes för att lösa dessa problem och också i sitt betänkande SOU 1981:22, Sjukersättningsfrågor, anvisat en möjlig lösning genom att knyta ersättningsrätten till arbetsdagar i stället för kalenderdagar. Genom tilläggsdirektiv hade dock, anför motionärerna, kommitténs ursprungliga uppdrag förvandlats till en fråga om hur man kunde genomföra försämringar i sjukförsäkringssystemet. Företrädare för det socialdemokratiska partiet och löntagarorganisationerna hade i en reservation till betänkandet begärt att sjukpenningkommittén skulle få möjlighet att ytterligare arbeta med sitt förslag om förbättringar av försäkringen. Motionärerna pekar också på att sjukpenningkommitténs överväganden om ökad "självrisk" inom sjukpenningförsäkringen föranlett en nära nog

totalt negativ inställning bland remissinstanserna och endast godtagits av Svenska arbetsgivareföreningen (SAF) och Sveriges hantverks- och industriorganisation-Familjeföretagen.

Propositionens underlag är, anför motionärerna, bristfälligt redovisat. Såvitt gäller kostnaderna för sjukförsäkringen har dessa reducerats under senare år till följd av att sjuktalet sjunkit, och i förhållande till de allmänna kostnadsökningarna har de realt sett inte lett till ökade sjukpenningkostnader under senare hälften av 1970-talet. Motionärerna påpekar att eftersom det är långtidsfrånvaron som är den helt dominerande kostnadsfaktorn har åtgärder som kan minska sådan frånvaro stor betydelse för sjukförsäkringens kostnader. Propositionen förbigår, framhåller de, helt det faktum att sjukfallsfrekvensen är mycket olika för skilda arbetstagarkategorier. En av statistiska centralbyrån (SCB) genomförd undersökning om arbetsförhållanden och sjukfrånvaro 1975/76 visar att arbetare regelmässigt har högre frånvaro än tjänstemän med undantag för kvinnliga tjänstemän i statlig tjänst. Arbetare inom LO—SAF-området har den lägsta andelen korta sjukfall men den högsta andelen långa sjukfall. Sjukfrånvaron är genomsnittligen 3—4 gånger högre för dem som utsätts för belastningsfaktorer såsom tunga lyft, upprepade ensidiga arbetsrörelser, olämpliga arbetsställningar, skakningar och vibrationer, dagliga svettningar än bland dem som inte utsätts för sådana faktorer. Omvänt är sjukfrånvaron lägst i chefsbefattningar. Försämringarna av sjukpenningförsäkringen slår därför, konstaterar motionärerna, hårdast på de grupper som har en dålig arbetsmiljö.

SCB:s undersökning — och även andra undersökningar — visar också, framhåller motionärerna, att missbruket, som brukar framhållas som argument för att försämra sjukförsäkringen, måste bedömas som lågt.

De sociala verkningarna av propositionens förslag framhålls även i partimotionen från vänsterpartiet kommunisterna. Motionärerna betonar att de som hårdast drabbas av förslaget är de som har sämre arbetsmiljöer, tunga arbeten och arbeten med stora olycksfallsrisker. Andra som också drabbas hårt är personer som arbetar med livsmedelshantering eller inom vård- och omsorgsarbete, där de kan utgöra smittrisker vid även lättare sjukdom och följaktligen inte då får arbeta.

Den moderata partimotionen ansluter sig till departementschefens uppfattning att det samhällsekonomiska läget nödvändiggör besparingar också inom sjukförsäkringen. En ytterligare orsak är, framhålls det i motionen, den försämrade produktivitet i svenskt arbetsliv som bl. a. viss omotiverad korttidsfrånvaro medför. Propositionen lämnar dock enligt motionärerna problem såsom brister i kompensation för delårs- och deltidsanställda olösta, och den ökade självrisken medför dessutom förhållandevis lägre kompensation vid korta sjukfall. Motionärerna accepterar i huvudsak förslagen i propositionen med hänsyn till huvudsyftet att åstadkomma besparingar, men de understryker att förslaget måste betraktas som ett

provisorium. Ett mer genomarbetat förslag måste, anför de, oberoende av den samhällsekonomiska situationen så småningom föreläggas riksdagen. Som nämnts föreslås i motionen ytterligare besparingsåtgärder inom sjukförsäkringen. Utskottet återkommer härtill under avsnittet 1.5 Kompensationsnivån inom sjukpenningförsäkringen.

Utskottet övergår härefter till förslagens närmare utformning.

1.4 *Ändring av bestämmelserna för insjuknandedag och införande av karensdagar*

Nuvarande bestämmelser medger att en person kan anmäla sitt sjukdomsfall när som helst före kl. 24.00 den dag han insjuknar. Sjukpenning utgår därefter fr. o. m. påföljande dag. Enligt departementschefen bör insjuknandedagen göras mer rättvis. En person som varit i förvärvsarbete under dagen bör inte längre få räkna den dagen som insjuknandedag. För att åstadkomma detta föreslås att samma krav på nedsättning av arbetsförmågan på grund av sjukdom som eljest gäller för rätt till sjukpenning skall införas för insjuknandedagen. Den försäkrade skall för den dagen lämna en försäkran om att arbetsförmågan har varit nedsatt till minst hälften på grund av sjukdom. Försäkran måste lämnas oavsett om den försäkrade skulle ha utfört förvärvsarbete eller ej. Inte heller för de därpå två följande dagarna, benämnda karensdagar, skall i fortsättningen sjukpenning kunna utgå. Undantag härifrån skall dock göras när den försäkrade på grund av sjukdom gått miste om dagpenning från erkänd arbetslöshetskassa eller kontant arbetsmarknadsstöd.

Eftersom karensdagar införs föreslår departementschefen att fridagsregeln tas bort. Denna regel innebär som nämnts att sjukpenning inte utgår för de dagar, högst två, som den försäkrade ändå inte skulle ha arbetat i sin huvudsakliga sysselsättning i de fall sjukdomsperioden varar högst sex dagar. Bibehålls fridagsregeln skulle — anför departementschefen — speciellt deltidsanställda helt kunna gå miste om sjukpenning måndag—fredag vid kortare sjukfall.

När ett nytt sjukfall inträffar inom 20 dagar från det föregående betraktas enligt nuvarande regler det senare sjukfallet som en fortsättning på det tidigare. Någon ny insjuknandedag räknas följaktligen inte. 20-dagarsregeln behålls enligt förslaget och skall omfatta, förutom insjuknandedagen, även karensdagarna. För att ytterligare skydda personer som ofta är sjuka från kännbara inkomstförluster kompletteras förslaget om karensdagar med ett högriskskydd som innebär att antalet karensdagar under en tolvmånadersperiod begränsas till tio. Insjuknandedagen faller däremot utanför högriskskyddet eftersom den anses tillräckligt skyddad genom 20-dagarsregeln.

Försäkrad som har inkomst av annat förvärvsarbete än anställning (egen företagare) kan enligt nuvarande bestämmelser välja en karenstid av 3, 33 eller 93 dagar och därmed erhålla nedsättning av egenavgiften till

sjukförsäkringen med resp. 2,3, 3,5 och 4 %. Departementschefen föreslår att möjligheten att välja 33 och 93 dagars karenstid skall finnas kvar. Eftersom alternativet 3 dagars karenstid är likartat det som nu införs för övriga försäkrade föreslår hon att möjligheten att välja detta slopas.

De inbesparade utgifterna på sjukförsäkringen per år till följd av de ovan föreslagna ändringarna fördelar sig enligt följande:

Minskade utgifter	
Ändrade ersättningsregler för insjuknandedagen	340 milj. kr.
Införande av två karensdagar	1 500 " "
	1 840 " "
Ökade utgifter	
Slopad fridagsregel	190 milj. kr.
Högriskskydd	150 " "
	340 " "
Besparing	1 500 milj. kr.

I den socialdemokratiska partimotionen konstateras att den ändrade karaktären av insjuknandedagen innebär att det är tre hela karensdagar som införs i sjukpenningförsäkringen. Effekterna till följd av att den första dagen undantagits från högriskskyddet blir att detta skydd urholkas till att avse inte 10 dagar utan 15—20 dagar beroende på sjukdomsperiodens längd. I tabeller i motionen visas försämringen av sjukpenningförmånerna i olika inkomstlägen. Som exempel kan nämnas att vid en årsinkomst på 80 000 kr. blir försämringen för den som har fem sjukdomstillfällen om fyra dagar 2 955 kr. Varar sjukdomsfallen endast två dagar per gång, vilket t. ex. kan vara fallet vid allergier och menstruationsbesvär, blir försämringen 3 940 kr. innan högriskskyddet träder in.

Även i vänsterpartiet kommunisternas partimotion slås fast att förslaget i praktiken innebär att tre karensdagar införs och att högriskskyddet i realiteten inte träder in förrän man haft 15 sjukdagar utan sjukpenning. I motionen påpekas att införandet av karensdagar drabbar inte bara korttidssjuka utan även långtidssjuka som har svårare än andra att täcka inkomstförlusten under dessa dagar.

Från utgångspunkten att det, såsom departementschefen framhållit, är nödvändigt att genomföra besparingar även inom sjukpenningförsäkringen om man skall uppnå det uppsatta sparmålet anser utskottet att förslaget fått en utformning som så långt det är möjligt skyddar hälsosvaga personer. Såväl 20-dagarsregeln som högriskskyddet syftar till att begränsa inkomstförlusterna för personer med ofta återkommande sjukdomsfall. Slopande av fridagsregeln motverkar också effekterna av de nya karens-

dagarna. Utskottet anser sig därför kunna ställa sig bakom förslagets genomförande.

Konsekvenserna för de egenföretagare — ca två tredjedelar av kollektivet — som i dag har valt ett karensalternativ av tre dagar är däremot enligt utskottets uppfattning otillfredsställande. När möjligheten att välja det kortare karensdagsalternativet upphör medför detta att grunden för avgiftsnedsättning bortfaller. Utskottet anser att regeringen snarast bör lösa detta problem och återkomma med förslag till riksdagen som kan tillämpas redan fr. o. m. den 1 januari 1983 då propositionens förslag skall träda i kraft. Detta bör ges regeringen till känna.

Det anförda innebär att utskottet tillstyrker propositionen i nu behandlad del och avstyrker bifall till motionerna 2209 och 2390 i motsvarande delar.

1.5 *Kompensationsnivån inom sjukpenningförsäkringen*

För att åstadkomma ytterligare kostnadsbesparingar inom sjukpenningförsäkringen utan att de personer som är långtidssjuka drabbas föreslås i propositionen att ersättningsnivån sänks från 90 % till 87 % fram till dess 90 dagar förflutit efter insjuknandedagen vid varje sjukdomstillfälle. För inkomstdelar mellan 5,5 och 7,5 basbelopp (f. n. inkomster mellan 97 900 och 133 500 kr.) sänks kompensationsnivån utan tidsbegränsning till 60 %.

Den föreslagna sänkningen av kompensationsnivån till 87 % resp. 60 % för högre inkomstdelar föreslås gälla även föräldrapenning för tillfällig vård av barn, havandeskapspenning och ersättning till tillfälliga smittbärare. Kompensationsnivån för föräldrapenning vid barns födelse och särskild föräldrapenning skall liksom hittills utgöra 90 %.

Sänkningen av kompensationsnivån till 87 % beräknas medföra minskade utgifter för sjukförsäkringen med 270 milj. kr./år och förslaget om en sänkning av kompensationsnivån till 60 % i högre inkomstskikt minskade utgifter med 100 milj. kr./år. Kostnadsminskningen för föräldraförsäkringen till följd av de sänkta kompensationsnivåerna beräknas till 10 milj. kr./år.

Avslagsyrkandena i de båda partimotionerna från socialdemokraterna, 2209, och vänsterpartiet kommunisterna, 2390, innefattar också avslag på förslagen om ändrade kompensationsnivåer.

Även i den moderata partimotionen, 2388, yrkas avslag på propositionens förslag om ändrad kompensationsnivå. I stället föreslås i motionen att kompensationsnivån generellt sänks till 80 %. Syftet med motionsförslaget är att uppnå ytterligare spareffekter. Den sänkta kompensationsnivån avses gälla även föräldrapenning vid tillfällig vård av barn, havandeskapspenning och ersättning till smittbärare. Motionärerna påpekar, att eftersom sjukpenningen är beskattad innebär deras förslag om sänkt kom-

pensationsnivå att ersättningen efter skatt sänks med ca 5 %. I motionen kritiseras regeringens förslag om sänkt kompensationsnivå till 60 % för högre inkomstdelar. Så länge inkomstbortfallsprincipen är vägledande för sjukpenningens konstruktion bör, framhåller motionärerna, denna typ av systemangrepp anstå. Förändringen förutsätter också en motsvarande sänkning av arbetsgivaravgiften. Motionärerna påpekar också att den lägre kompensationsnivån för högre inkomstdelar efter avdrag för skattebortfall ger en i sammanhanget relativt obetydlig spareffekt. Deras slutsats är att principändringar i sjukförsäkringen bör anstå till dess ett mer genomarbetat förslag om ändringar i försäkringen längre fram föreläggs riksdagen. Motionärerna beräknar att deras förslag om sänkt kompensationsnivå innebär minskade utgifter för sjukförsäkringen med 900 milj. kr./år utöver regeringens förslag.

Utskottet ansluter sig till de synpunkter som anförts i den socialdemokratiska partimotionen, 2209, mot förändringar i rätten till sjukpenning och avstyrker följaktligen bifall till såväl förslagen i propositionen som i den moderata partimotionen 2388 om ändrad kompensationsnivå. Härigenom tillgodoses även motion 2390 i motsvarande del.

1.6 *Följdverkningar avseende rätten till sjukpenning från arbetsskadeförsäkringen*

Rätten till ersättning vid arbetsskada regleras i lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring (LAF). Lagen bygger på skadeståndsrättsliga principer, och arbetsskadeförsäkringen ger följaktligen en högre kompensation vid sjukdom än sjukpenningförsäkringen. För att undvika en prövning av om sjukdomsfallet är föranlett av arbetsskada eller av annan orsak vid kortare sjukdomsfall är LAF:s bestämmelser om sjukpenning samordnade med bestämmelserna i AFL för de första 90 dagarna av ett sjukdomsfall. Sjukpenning från LAF bestäms följaktligen under denna tid med tillämpning av sjukpenningförsäkringens bestämmelser. Efter samordningstidens slut ger LAF i princip full kompensation för inkomstbortfallet på grund av arbetsskada.

Någon ändring i LAF föreslås inte i propositionen. Därmed påverkar de ändringar som följer av nya bestämmelser om insjuknandedag, karensdagar och ändrad kompensationsnivå även ersättningen från arbetsskadeförsäkringen under de första 90 dagarna av ett sjukdomsfall.

Departementschefen anför i denna fråga att om sjukpenningen i arbetsskadefallen inte skall påverkas av karensreglerna måste försäkringskassorna göra en prövning av frågan om skadan är en arbetsskada även för de kortvariga fallen och inte som nu bara för de fall där arbetsoförmågan kvarstår även efter samordningstidens utgång. En sådan prövning skulle medföra en stor administrativ belastning för försäkringsadministrationen. Fördelarna med samordningen mellan sjuk- och arbetsskadeförsäkringar-

na skulle gå förlorade. Departementschefen erinrar om att riksdagen har hemställt om en översyn av arbetsskadeförsäkringen (SfU 1981/82:2, rskr 22) och hon avser att senare ta upp frågan om direktiv för en sådan översyn. En naturlig uppgift för översynen är, anför hon, att finna en smidig lösning på det här berörda samordningsproblemet.

Under utskottsbehandlingen har uppmärksammats att de föreslagna ändrade bestämmelserna för insjuknandedagen och införande av karensdagar såvitt gäller sjukdom till följd av arbetsskada avviker från de internationella åtaganden som Sverige gjort genom att år 1969 ansluta sig till Internationella arbetsorganisationens (ILO) konvention nr 121 om förmåner vid yrkesskada (prop. 1969:15, 2LU 1969:21, rskr 1969:115). Utskottet har inhämtat yttranden i frågan från konstitutions- och utrikesutskotten. Yttrandena finns fogade till betänkandet som bilaga 2 och 3. Vidare har utskottet hållit en hearing med statssekreteraren och rättschefen i socialdepartementet.

Av konstitutionsutskottets yttrande framgår att vår författning till skillnad från vissa andra länders inte innehåller några regler om att internationella överenskommelser direkt införlivas i den interna rätten eller om förbud mot lagstiftning som avviker mot en sådan överenskommelse. Ej heller föreligger någon skyldighet att genom lagstiftning uppnå överensstämmelse med en konvention. I Sverige tillämpas i stället den ordningen att först om särskilda internrättsliga föreskrifter meddelas blir bestämmelserna i en konvention tillämpliga. Det finns således inte något hinder i grundlag mot att anta den i proposition 144 föreslagna lagändringen såvitt avser ersättningssystemet vid arbetsskada.

Beträffande den folkrättsliga innebörden av att Sverige lagstiftar på ett sätt som avviker från en konvention hänvisar konstitutionsutskottet till att utrikesutskottet fått ärendet för yttrande.

Utrikesutskottet framhåller i sitt yttrande att Sverige i sitt utrikespolitiska handlande traditionellt fäster stor vikt vid den internationella rättsordningen och dess efterlevnad. Till denna ordning hör även konventioner av det slag som är vanliga inom ILO.

Om emellertid beslut fattas i enlighet med propositionens förslag vad gäller arbetsskadeförsäkringen blir följden en avvikelse mellan svensk lagstiftning i detta avseende och ILO-konvention nr 121. Därmed skulle enligt utrikesutskottets uppfattning ett avsteg ske från våra åtaganden i ILO-konventionen och föranleda en svensk förklaring.

Utrikesutskottet hänvisar till uttalandena i propositionen om att regeringen avser att göra en översyn av arbetsskadeförsäkringen och anser att regeringen så snart som möjligt bör söka lösa den motsättning som föreligger mellan yrkesskadekonventionen och den föreslagna förändringen av arbetsskadeförsäkringen.

Socialförsäkringsutskottet instämmer i propositionens bedömning att reglerna om samordning mellan arbetsskade- och sjukförsäkringarna gör

det av administrativa skäl uteslutet att ha andra karensregler för arbetsskada än för vanlig sjukdom. Utskottet instämmer emellertid också i regeringens i propositionen angivna målsättning att i den översyn av arbetsskadeförsäkringen, som inom kort skall komma till stånd på grundval bl. a. av riksdagens hemställan, finna en smidig lösning på det här berörda samordningsproblemet. En sådan lösning bör samtidigt komma att tillgodose de krav som ILO-konventionen nr 121 ställer. Med hänvisning till det anförda tillstyrker utskottet propositionen i nu berört hänseende.

1.7 *Ändringarnas inverkan på avtal om sjuklön m. m.*

I propositionen erinrar departementschefen om att den allmänna sjukförsäkringen bygger på principen att en grundläggande ekonomisk trygghet vid sjukdom skall tillkomma alla. Det var också den principen som låg till grund när sjukförsäkringen förbättrades genom att karensdagarna togs bort fr. o. m. år 1967. Dessförinnan var tryggheten olika för olika grupper på arbetsmarknaden vid korta sjukfall och under de första dagarna av längre sjukperioder. Industriarbetarna och övriga LO-grupper fick till följd av karensdagsregeln i sjukförsäkringen ingen ersättning under dessa dagar. Tjänstemännen inom såväl den privata som den offentliga sektorn hade däremot avtal med sina arbetsgivare om sjuklön, och sjuklönen betalades från första dagen av varje sjukperiod.

En viktig strävan vid genomförandet av de nödvändiga sparåtgärderna måste, anför departementschefen, vara att de påverkar alla lika. Hon erinrar om att frågan hur detta skall genomföras har diskuterats inom sjukpenningkommittén, som visserligen funnit det vara rättsligt möjligt att genomföra en lagstiftning som ogiltigförklarar avtal om kompensation för den ökade självrisken i sjukpenningförsäkringen, men avrått från en sådan lösning. Kommitténs främsta skäl mot en lagstiftning av den antydda innebörden var att den skulle innebära ett ingrepp i den hävdvunna förhandlings- och avtalsfriheten på arbetsmarknaden.

Departementschefen föreslår att principen om att självrisken inom sjukförsäkringen skall drabba alla lika skall upprätthållas inför nästa avtalsrörelse genom ett *uttalande från riksdagen.*

I propositionen anförs i denna fråga:

Regering och riksdag bör dock uttala som sin mening att våra gemensamma strävanden att komma till rätta med landets ekonomiska problem får det bästa stödet om besparingarna inom sjukförsäkringen får bäras av alla grupper på arbetsmarknaden. Besparingarna har dessutom utformats med största möjliga hänsyn till de grupper som är i starkt behov av skydd. Det är från samhällets synpunkt angeläget att arbetsmarknadens parter i kommande avtalsrörelse medverkar till att de nya reglerna för självrisken i sjukpenningförsäkringen får likvärdig effekt för olika grupper på arbetsmarknaden.

I den moderata partimotionen 2388 ansluter sig motionärerna till departementschefens förslag om att riksdagen bör uttala angelägenheten av att arbetsmarknadens parter i kommande avtalsrörelse medverkar till att de nya reglerna för självrisken i sjukpenningförsäkringen får likvärdig effekt för olika grupper på arbetsmarknaden. Om arbetsmarknadens parter inte lyckas sluta sådana avtal att berörda grupper verkligen drabbas lika av besparingsåtgärderna kan lagstiftning senare behöva övervägas. Motionärerna anför att de emellertid i princip är motståndare till lagstiftning som innebär intrång i avtalsfriheten. De begär (yrkande 2) att riksdagen uttalar vad i motionen anförts om angelägenheten av att arbetsmarknadens parter i kommande avtalsrörelse medverkar till att de nya reglerna för självrisken får likvärdig effekt för olika grupper på arbetsmarknaden.

Socialdemokraterna motsätter sig i motion 2209 ett uttalande av den innebörd som föreslagits i propositionen. De anför att förslaget innebär ett steg av utomordentligt allvarlig natur. Den fria förhandlingsrätt som finns enligt en snart 50-årig praxis mellan arbetsmarknadens parter är, framhåller motionärerna, en viktig del av förhållandet dem emellan, och inom ramen för den fria förhandlingsrätten måste det ankomma på parterna att utforma löne- och anställningsvillkor. Innebörden av det föreslagna uttalandet måste, enligt motionärerna, avse att arbetsgivarna i de kommande avtalsförhandlingarna genom riksdagens påtryckning skall lyckas försämra de offentliganställdas och tjänstemännens avtalsreglerade sjukförmåner. Detta understryker, fastställer motionärerna, hur orimligt förslaget i sin helhet är. Av principiella skäl tar de avstånd från att regeringen söker utöva påtryckningar på arbetsmarknadsparternas handläggning av sjuklöneavtal. Motionärerna begär ett tillkännagivande härom till regeringen.

Vänsterpartiet kommunisterna anser i motion 2390 att riksdagen bör dels uttala att vad regeringen anfört i propositionen om den kommande avtalsrörelsen är en otillbörlig och principiellt oacceptabel inblandning, dels avslå regeringens begäran om ett instämmande i dess förslag till uttalande.

Utskottet finner det nödvändigt att klart markera att besparingsåtgärderna inom sjukpenningförsäkringen inte får leda till att de löntagargrupper som inte har avtalad sjuklön drabbas på ett annorlunda sätt än de som har ett sådant avtal. Den 1 januari 1983 utlöper i regel gällande avtalsperiod. Genom att rätten till ersättning från försäkringen inskränks lika för alla, oavsett om den försäkrade själv eller arbetsgivaren uppbär ersättningen, blir utgångsläget inför nästa års avtalsrörelse i princip lika för alla arbetstagargrupper. Hur parterna därefter disponerar tillgängligt löneutrymme är en fråga som får överlämnas till dem själva. Utskottet kan med hänsyn härtill inte finna att ett uttalande av det slag som föreslagits i propositionen skulle kränka den fria avtalsrätten. Utskottet föreslår därför att riksdagen med anledning av propositionen och motion 2388 uttalar att det från samhällets synpunkt är angeläget att arbetsmarknadens parter i

kommande avtalsrörelse medverkar till att de nya reglerna för självrisken i sjukpenningförsäkringen får likvärdig effekt för olika grupper på arbetsmarknaden.

Motionerna 2209 och 2390 i motsvarande delar avstyrks följaktligen.

Två grupper som har sina sjukförmåner reglerade i andra författningar än AFL och sålunda inte berörs av propositionens förslag har uppmärksammats motionsledes. Motion 2185 av Rune Gustavsson m. fl. och motion 2323 av Esse Petersson tar upp frågan om *riksdagsledamöternas förmåner* under sjukdom medan motion 2389 av Sten Svensson och Sonja Rembo tar upp frågan om *sjukförmåner för sjömän.*

Ersättningsstadgan (1971:1197) för riksdagens ledamöter reglerar de ekonomiska förmåner som är knutna till ledamotskap av riksdagen. Förmånerna utgår inte för tid då ledamot är statsråd och inte heller då ledamot av annat skäl än offentligt uppdrag eller sjukdom och annat laga förfall beviljats ledighet under minst en månad i följd. Det arvode för uppdraget som tillkommer ledamot får sålunda behållas oavkortat under sjukdom. Genom arbetsgivarinträde har riksdagens förvaltningskontor rätt att uppbära den sjukpenning ledamoten är berättigad till enligt AFL.

I motion 2185 begärs att riksdagens förvaltningsstyrelse får i uppdrag att se över ersättningsstadgan så att reglerna om självrisk vid sjukdom även kommer att gälla riksdagsledamöter. I motion 2323 begärs att riksdagen beslutar om en ändring i ersättningsstadgan som får till följd att riksdagsledamöter genom avdrag på arvodet skall omfattas av besparingsförslaget vid sjukdom i samma mån som övriga löntagare.

Utskottet som inte har att pröva frågan om ändringar i ersättningsstadgan förutsätter att — om riksdagen bifaller propositionens förslag — förvaltningsstyrelsen prövar frågan om en ändrad ersättning för riksdagsledamöter fr. o. m. den 1 januari 1983 vid sjukdom och föräldraledighet så att syftet med motionerna 2185 och 2323 blir tillgodosett.

Frågan om sjömans rätt till sjukersättning regleras i sjömanslagen (1973:282). Enigt 34 § nämnda lag utgår lön till sjöman ombord även om denne är arbetsoförmögen på grund av sjukdom eller skada. Rätt till sjuklön föreligger också under begränsad tid dels efter det att sjömannen lämnat sin befattning ombord, dels under väntetid. Redaren, å sin sida, har rätt att uppbära sjömannen tillkommande sjukpenning.

I motion 2389 erinras om att propositionen utgår från att alla arbetstagare skall få lika inskränkningar i sin rätt till sjukförsäkring men att sjömännens rättigheter i detta avseende inte berörts i förslaget. Motionärerna anser inte att det finns skäl särbehandla sjöfartens arbetstagare och påpekar att korttidssjukdom förekommer vanligen i närtrafiken och framför allt i färjetrafiken. De föreslår att sjömanslagen ändras så att parallellitet uppnås mellan sjömän och andra anställda. Däremot bör avgiftssystemet inte ändras om en självrisk vid sjukdom införs för sjömän. Mot

bakgrunden av att sjömännens sjuklön är lagreglerad erinrar motionärerna också om att, för det fall sjömanslagen inte ändras på det sätt de föreslagit, sjöarbetsmarknadens avtalsparter ställs inför en annorlunda situation än parterna på arbetsmarknaden i övrigt.

Trafikutskottet har yttrat sig över motionen. Yttrandet återfinns i bilaga 4 till betänkandet. Trafikutskottet har framhållit att den i motionen väckta frågan och därmed sammanhängande frågor är av komplicerad natur. Om ändringar av sjömanslagen skulle bedömas erforderliga, förutsätter trafikutskottet att regeringen tar initiativ i frågan. Trafikutskottet föreslår därför att motionen lämnas utan åtgärd.

Socialförsäkringsutskottet delar trafikutskottets uppfattning att det får ankomma på regeringen att överväga den i motion 2389 aktualiserade frågan. Detta bör ges regeringen till känna.

1.8 *Övriga motionsyrkanden angående sjukpenningförsäkringen*

Gunnar Biörck i Värmdö återkommer i motion 2197 till ett av honom vid föregående riksmöte väckt förslag om att ett system med större inslag av individuell sjukpenningförsäkring skall införas. Utgångspunkten för förslaget är att varje löntagare själv skall erlägga sjukförsäkringsavgiften över skattsedeln. Härigenom skulle två fördelar uppnås, nämligen dels att sjukpenningen skulle kunna anpassas efter arbetsinkomsten utan de begränsningar som i dag finns, dels att det skulle finnas möjlighet för den försäkrade att själv välja karensdagsalternativ och däremot svarande avgiftsalternativ.

Vid föregående riksmöte fattades beslut om nya regler för uttag av socialavgifter fr. o. m. den 1 januari 1982 (prop. 1981/81:178, SfU 28, rskr 406). Ändringarna innebar enhetligare och enklare regler för beräkning av arbetsgivaravgifter och egenavgifter. Genom ändringarna blir det möjligt att införa ett effektivare debiterings- och uppbördssystem och arbetet härmed pågår inom socialavgiftsutredningen (S 1981:04).

Beträffande sjukpenningförsäkringens konstruktion innebär redan förslaget i den föreliggande propositionen en i viss mån ökad belastning på administrationen av försäkringen.

Utskottet är, bl. a. mot bakgrunden av att man så långt möjligt bör underlätta administrationen av såväl avgifter som förmåner, inte berett att förorda ett system som på ett så genomgripande sätt som skulle bli följden av motionsförslagets genomförande förändrar sjukpenningförsäkringens förmåner och finansiering. Utskottet avstyrker på grund härav bifall till motion 2197.

Två motioner från den allmänna motionstiden tar upp frågor om sjukpenning i anslutning till rehabilitering. I motion 188 av Maj-Lis Landberg och Gertrud Sigurdsen anförs att det inte sällan inträffar att personer som är sjukskrivna skulle kunna och må bra av att arbeta t. ex. 75 % av sin

ordinarie tid. Också vid en återgång i arbetet efter lång sjukskrivning skulle det vara bra om återgången kunde ske successivt, t. ex. först till hälften och därefter till tre fjärdedelar. Motionärerna anser att såväl av ekonomiska som humanitära skäl är en ändring av AFL motiverad så att en fjärdedels sjukpenning kan utgå. De anser att riksdagen bör begära förslag härom hos regeringen.

Ove Karlsson m. fl. pekar i motion 543 på de problem som föreligger för en person som varit långvarigt sjukskriven och under återanpassningen till ett normalt arbetsliv är halvt sjukskriven och förvärvsarbetar varannan dag. Under en sådan tidsperiod borde anför motionärerna halv sjukpenning kunna utgå. Motionärerna begär en översyn av AFL i detta syfte.

Utskottet vill erinra om att frågor av det slag som tagits upp i motionerna tillhör sjukpenningkommitténs ämnesområde. Utskottet föreslår därför att motionerna överlämnas till kommittén.

Ytterligare en motion, 403 av Lars Werner m. fl., berör sjukpenningförsäkringen. Motionärerna återkommer till ett under en följd av år framställt yrkande om att åldersgränsen 16 år för rätt att tillhöra sjukpenningförsäkringen skall slopas. Utskottet har tidigare besvarat motionsyrkanden härom med att socialpolitiska samordningsutredningen i betänkandet (SOU 1979:94) En allmän socialförsäkring lagt fram förslag som tillgodoser motionärernas önskemål. Förslaget har beretts inom regeringskansliet och en proposition på grundval av utredningsförslaget är aviserad till innevarande riksmöte. Utskottet anser därför att motion 403 inte f. n. bör föranleda något uttalande från riksdagens sida.

2. Ersättning vid sjukhusvård

Sjukförsäkringen lämnar ersättning för sådan vård på sjukhus som varit erforderlig på grund av sjukdom eller förlossning. Ersättningen utgår enligt grunder som fastställs av regeringen. För innevarande år utgår ersättning med 45 kr. per vårddag. Som sjukhus räknas dels sjukvårdsinrättning som drivs av staten, landstingskommun eller kommun som inte tillhör landstingskommun, dels sjukvårdsinrättningar som enligt en av riksförsäkringsverket fastställd förteckning är att anse som sjukhus. På nämnda förteckning upptas ett 40-tal sjukvårdsinrättningar.

För försäkrad som åtnjuter sjukhusvård skall utgående sjukpenning minskas med 35 kr. per dag, dock med högst en tredjedel av sjukpenningens belopp och med iakttagande av att sjukpenning skall utgå med lägst 8 kr.

I propositionen erinras om att ersättningen från sjukförsäkringen och sjukpenningavdraget när försäkrad vårdas på sjukhus tidigare under en följd av år motsvarat varandra. Med hänsyn till den allmänna kostnadsutvecklingen och nödvändigheten av att åstadkomma besparingar inom sjukförsäkringen anser departementschefen det motiverat med höjning av sjukpenningavdraget vid sjukhusvård till 40 kr. per dag. De nuvarande

maximeringarna av avdraget föreslås kvarstå, varför höjningen av sjukpenningavdraget slår igenom fullt ut först vid en sjukpenning om 120 kr. per dag. Förslaget som föreslås träda i kraft den 1 juli i år beräknas innebära en kostnadsbesparing för sjukförsäkringen med 17 milj. kr. per år.

I den socialdemokratiska motionen 2209 yrkas avslag på propositionen även i denna del. Motionärerna framhåller att även om höjningen kan synas vara begränsad måste den ses tillsammans med införandet av karensdagar och sänkningen av ersättningsnivån.

Även i motion 2390 av Lars Werner m. fl. yrkas avslag på förslaget.

Utskottet tillstyrker av skäl som framhållits i propositionen förslaget om en höjning av sjukpenningavdraget vid sjukhusvård.

Ersättning till sjukvårdshuvudmännen från försäkringen för sjukhusvård av personer som fyllt 70 år eller dessförinnan erhållit förtids- eller ålderspension utgår under högst 365 dagar.

Ove Karlsson m. fl. anser i motion 542 att AFL:s bestämmelser om ersättning vid sjukhusvård ger ett otillräckligt skydd för den som börjat uppbära hel förtids- eller ålderspension. Motionärerna begär att bestämmelserna ändras så att försäkringen, utöver nuvarande ersättning under 365 dagars sjukhusvistelse efter pensionsfallet, ersätter även korttidsvistelser på sjukhus därefter.

Enligt ett av riksdagen nyligen antaget förslag till ändring i sjukvårdslagen (prop. 1981/82:22, SoU 12, rskr 57) har sjukvårdshuvudmännen, efter det att rätten till ersättning från sjukförsäkringen upphört, möjlighet att ta ut en efter patientens betalningsförmåga anpassad avgift för sjukhusvården. Vården skall dock vara avgiftsfri de första sex dagarna vid varje vårdtillfälle. Lagändringen tillgodoser enligt utskottets uppfattning i huvudsak syftet med motion 542. Motionen bör därför inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Motionärerna i motion 1285 av Ingegerd Troedsson m. fl. vill att riksdagen skall begära en utredning med inriktning att en större del av kostnaderna för vård på sjukhem och sjukhus betalas via sjukförsäkringen i stället för med landstingsskatt i syfte att öka patienternas valfrihet. I motionen erinras om att i fråga om öppen vård gäller redan i dag ett system där patienten har full valfrihet i ekonomiskt avseende mellan vård hos offentlig eller privat vårdgivare. En motsvarande valfrihet borde, enligt motionärernas mening, åstadkommas även inom den slutna sjukvården. Man borde därför utreda möjligheterna att låta en större del av de verkliga vårdkostnaderna också för den slutna sjukvården betalas via sjukförsäkringen i stället för som nu medelst landstingsskatt. "Vårdpengen" från sjukförsäkringen skulle, anför motionärerna, t. ex. kunna följa driftkostnaden hos enskilda sjukhem och betalas ut med samma belopp vare sig patienten vårdas på enskilt eller landstingsdrivet sjukhem eller sjukhus.

Sjukvårdshuvudmännens rätt till ersättning från sjukförsäkringen för sjukvård bestäms genom återkommande förhandlingar och överenskommelser mellan dem och regeringen. Utskottet är inte berett förorda någon ändring i detta hänseende utan anser att det även fortsättningsvis bör ankomma på parterna att träffa överenskommelser om sjukvårdens finansiering. Utskottet avstyrker bifall till motion 1285.

3. Ändringar i tandvårdsförsäkringen

Tandvårdsförsäkringen ersätter den försäkrades kostnader för tandvård enligt den av regeringen utfärdade tandvårdstaxan med 50 % upp till 2 500 kr. och med 75 % över detta belopp.

I propositionen erinrar departementschefen om att den snabba kostnadsutvecklingen inom tandvårdsförsäkringen bromsats upp genom att kostnaderna för ädla metaller och annat tandtekniskt material fr. o. m. år 1981 ersätts på samma sätt som övriga kostnader i stället för som tidigare fullt ut. Trots detta är det, framhåller hon, nödvändigt att företa ytterligare besparingsåtgärder inom tandvårdsförsäkringen. Hon förordar därför att ersättningsnivån fr. o. m. den 1 juli 1982 sänks från 50 % till 40 % för kostnader upp till 2 500 kr. För att skydda personer med stort tandvårdsbehov bibehålls ersättningen för kostnader över detta belopp oförändrad. Förslaget beräknas medföra minskade utgifter för tandvårdsförsäkringen med ca 200 milj. kr. per år.

I den socialdemokratiska partimotionen 2209 anförs att tandvårdsförsäkringen påtagligt urholkats under senare år. Motionärerna motsätter sig ytterligare nedskärningar i försäkringen och yrkar avslag på propositionens förslag. Samma yrkande återfinns i vänsterpartiet kommunisternas partimotion 2390.

Utskottet konstaterar att konsekvenserna av den föreslagna sänkningen av ersättningen från tandvårdstaxan innebär en mycket måttlig höjning av patienternas kostnader. Som högst rör det sig om 250 kr. under en behandlingsperiod. Samtidigt ger förslaget en förhållandevis stor besparingseffekt. Utskottet biträder därför förslaget och avstyrker bifall till motionerna 2209 och 2390 i motsvarande delar.

4. Anslaget Bidrag till sjukförsäkringen

Som inledningsvis nämnts har regeringen i årets budgetproposition (prop. 1981/82:100, bil. 8) aviserat det förslag till ändringar i främst sjukförsäkringen som behandlats ovan. I avvaktan på riksdagsbeslut i frågan har regeringen i budgetpropositionen föreslagit riksdagen att till anslaget B 8. Bidrag till sjukförsäkringen beräkna ett förslagsanslag av 3 850 milj. kr. eller samma belopp som för innevarande budgetår.

Från anslaget bestrids statens andel av kostnaderna för sjukförsäkringen, 15 % av de totala kostnaderna.

I den förevarande propositionen 144 beräknar departementschefen statsbidragsbehovet för nästa budgetår till 3 800 milj. kr. Beloppet kan emellertid minskas med 475 milj. kr. som en följd av överföring av vissa fondmedel från de allmänna försäkringskassorna (prop. 1981/82:100, bil. 8, punkt B 4, SfU 1981/82:12). I propositionen föreslås därför att anslaget beräknas till 3 325 000 000 kr.

Enligt partimotionerna 2209 från socialdemokraterna och 2390 från vänsterpartiet kommunisterna bör anslaget beräknas till 3 480 000 000 kr.

Utskottet har i betänkandet SfU 1981/82:12 tillstyrkt regeringens förslag om överförande av fondmedel från de allmänna försäkringskassorna till statsbudgeten. Med hänvisning härtill och till utskottets ställningstagande till den förevarande propositionen 144 tillstyrker utskottet förslaget om medelsanvisning i samma proposition.

5. Anslaget Vissa yrkesskadeersättningar

Utskottet tillstyrker regeringens i proposition 100 bil. 8 punkt B 9 framlagda förslag att till Vissa yrkesskadeersättningar m. m. skall anvisas ett förslagsanslag av 2 300 000 kr. för nästkommande budgetår.

6. Sjukförsäkringsavgiften och folkpensionsavgiften

Socialförsäkringsavgifter erläggs i form av arbetsgivaravgift för anställda och egenavgift av personer med inkomst av annat förvärvsarbete. Sjukförsäkringsavgiften utgör f. n. 10,5 % av avgiftsunderlaget och folkpensionsavgiften 8,45 %.

Departementschefen anför att mot bakgrunden av de föreslagna besparingarna m. m. bör arbetsgivaravgiften till sjukförsäkringen sänkas med 1,5 procentenheter till 9 % fr. o. m. ingången av år 1983. Sänkningen innebär en minskning av avgiftsinkomsterna med 4 600 milj. kr. Samtidigt förordar departementschefen att folkpensionsavgiften höjs med 1,5 procentenheter till 9,95 % fr. o. m. samma tidpunkt. Genom ändringarna kan, anför hon, effekterna av de föreslagna besparingarna i sin helhet tillföras statsbudgeten och det blir möjligt att minska skattefinansieringen av folkpensionskostnaderna inom ramen för en oförändrad total avgift.

Genom höjningen av folkpensionsavgiften beräknas denna komma att täcka ca 80 % av kostnaderna för folkpensioneringen år 1983 i stället för som under innevarande år ca 67 % av kostnaderna.

Enligt det i propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1981:691) om socialavgifter föreslås även egenavgifterna till sjukförsäkringen och folkpensioneringen ändrade enligt ovanstående.

I motionerna 2209 (s) och 2390 (vpk) yrkas avslag på förslaget om ändrat avgiftsuttag. Den moderata partimotionen 2388 innehåller förslag om höjning av folkpensionsavgiften fr. o. m. den 1 januari 1983 till 10,45 % och sänkning av sjukförsäkringsavgiften till 8,50 % fr. o. m. samma tid-

punkt. Motionärernas ställningstagande till frågan om ändrade avgifter är föranledda av de yrkanden angående förslagen i proposition 144 i övrigt som framställts i deras resp. motioner.

Utskottet avstyrker förslagen i såväl propositionen som motion 2388 om ändringar av sjukförsäkrings- och folkpensionsavgifterna och tillstyrker bifall till motionerna 2209 och 2390 i motsvarande delar.

Två motioner från den allmänna motionstiden tar upp frågan om en differentiering av sjukförsäkringsavgiften. Bengt Wittbom m. fl. påpekar i motion 1287 att sjukfrånvaron är betydligt lägre i många mindre företag än hos större arbetsgivare. För att ge företagare med låg frånvaro en premiering härför bör enligt motionärerna frågan om en differentierad arbetsgivaravgift till sjukförsäkringen utredas. De hemställer att riksdagen hos regeringen begär en sådan utredning.

Liknande synpunkter framförs i motion 2084 av Britta Hammarbacken m. fl. Motionärerna vill att riksdagen skall begära förslag från regeringen om en anpassning av sjukförsäkringssystemet till antalet sjukdagar per anställd hos arbetsgivare med olika anställda.

Utskottet har ovan (s. 18) erinrat om de förändringar av avgiftssystemet som införts fr. o. m. innevarande år för att göra detta system administrativt enklare och enhetligare och underlätta en samordning mellan avgifter och skatter i debiterings- och uppbördshänseende. Utskottet kan mot den nämnda bakgrunden inte tillstyrka förändringar av avgiftssystemet av det slag som föreslagits i motionerna 1287 och 2084. Utskottet avstyrker följaktligen bifall till motionerna.

7. **Privat läkarvård och tandvård m. m.**

Utskottet tar avslutningsvis upp till behandling motionsyrkanden om ökade möjligheter för läkare och tandläkare att etablera privatpraktik.

7.1 *Privat tandvård*

I övergångsbestämmelser till 1973 års tandvårdsreform infördes bl. a. möjlighet för riksförsäkringsverket att, om verket fann anledning anta att folktandvårdens behov av tandläkare skulle bli otillräckligt tillgodosett, föreskriva att tandläkare som efter den 1 juli 1974 avsåg att påbörja verksamhet i enskild tandvård ej skulle föras upp på förteckning hos allmän försäkringskassa. Regeln om möjlighet att begränsa privatpraktiserande tandläkares etablering skulle gälla fram till utgången av år 1975 men har därefter förlängts och gäller nu fram till utgången av år 1982.

Riksförsäkringsverket har använt möjligheten till etableringsbegränsning för tandläkare sedan mitten av år 1974. För år 1982 har riksförsäkringsverket föreskrivit att tandläkare får föras upp på förteckning endast om verksamheten avser att ersätta tidigare verksamhet i enskild tandvård,

s. k. ersättningsetablering, eller eljest synnerliga skäl föreligger för att föra upp tandläkare på förteckningen.

I motion 2038 av Gösta Bohman m. fl. begär motionärerna ett tillkännagivande till regeringen om att etableringsbegränsningarna för privattandläkare skall upphöra i och med utgången av år 1982. Det ursprungliga syftet med etableringsbegränsningarna, nämligen att råda bot på den regionala obalansen i tandvårdsutbudet, har enligt motionärerna snarare motverkats eftersom obalansen har konserverats och den utjämning som kunde ha skett om privat etablering medgivits i underförsörjda områden helt har uteblivit.

Frågor om en avveckling av etableringsbegränsningarna för tandläkare har vid ett flertal tillfällen behandlats av riksdagen. Senast skedde detta under hösten 1981. I sitt av riksdagen godkända betänkande SfU 1981/82:3 avstyrkte utskottet motioner på området med hänvisning till att tandvårdsutredningens ställningstagande kunde väntas föreligga inom kort och borde avvaktas innan riksdagen vidtog någon åtgärd.

Tandvårdsutredningen har numera avgivit sitt betänkande (SOU 1982:4) Tandvården under 80-talet. Betänkandet är f. n. föremål för remissbehandling. Utskottet anser att det finns anledning att avvakta beredningen av tandvårdsutredningens förslag innan riksdagen vidtar någon åtgärd med anledning av motion 2038.

7.2 *Privat läkarvård*

Arvodet till privatpraktiserande läkare som är anslutna till den allmänna sjukförsäkringen bestäms av reglerna i läkarvårdstaxan (1974:699). Taxan ger i vissa angivna fall möjligheter att ta ett i förhållande till taxans normalbelopp förhöjt arvode.

Gösta Bohman m. fl. begär i motion 2072 ett skyndsamt förslag till åtgärder för att underlätta etablering av privatläkare företrädesvis i områden med otillfredsställande läkarvårdsresurser. Motionärerna anser att olika vägar måste sökas för att avlasta den offentliga sjukvården, eftersom det samhällsekonomiska läget kommer att medföra i stort sett oförändrade resurser samtidigt som sjukvårdsbehovet kommer att öka. Privat meddelad vård har, enligt motionärerna, erfarenhetsmässigt visat sig vara av hög kvalitet och dessutom till kostnader som mestadels väsentligt understiger kostnaderna för offentlig vård. I motionen framhålls att det är nödvändigt att även områden utanför storstäderna får tillgång till de komplement i sjukvården som privat meddelad vård utgör och som ett led i den solidariska vårdförsörjningen bör etablering i mindre städer och glesbygdsområden underlättas.

Utskottet har tidigare under innevarande riksmöte avstyrkt ett motionsyrkande som syftade till åtgärder för att underlätta nyetablering av privata läkare. I sitt av riksdagen godkända betänkande SfU 1981/82:3 framhöll

utskottet att beredningen av hälso- och sjukvårdsutredningens förslag pågick inom regeringskansliet samt att en arbetsgrupp tillsatts med uppgift att analysera frågan om nyrekrytering av privatpraktiserande läkare. Utskottet ansåg att resultatet av såväl beredningsarbetet som arbetsgruppens utredning borde avvaktas.

Beredningen av hälso- och sjukvårdsutredningens betänkande är numera avslutad och regeringen har framlagt en proposition i ämnet (prop. 1981/82:97). Arbetsgruppens utredningsarbete pågår dock fortfarande, men dess förslag beräknas kunna redovisas inom kort. Utskottet vidhåller sitt tidigare ställningstagande och avstyrker bifall till motion 2072.

Hemställan

Utskottet hemställer

Propositionerna 1981/82:144 och 1981/82:100

1. beträffande *karensdagar i sjukpenningförsäkringen*
   att riksdagen med bifall till proposition 1981/82:144 och med avslag på motionerna 1981/82:2209 yrkande 1 i motsvarande del och 1981/82:2390 yrkande 1 i motsvarande del antar det i propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring såvitt avser ny lydelse av 3 kap. 10 och 11 §§,
2. beträffande *karenstid för egenföretagare*
   att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
3. beträffande *kompensationsnivån inom sjukpenningförsäkringen*
   att riksdagen med bifall till motionerna 1981/82:2209 yrkandena 1 i motsvarande del och 3 och 1981/82:2390 yrkandena 1 i motsvarande del och 3 samt med avslag på motion 1981/82:2388 yrkande 1 avslår de i proposition 1981/82:144 framlagda förslagen till dels lag om ändring i lagen om allmän försäkring såvitt avser förslag till ny lydelse av 3 kap. 4 § första stycket samt 9 § och 4 kap. 4, 5, 10 och 14 §§, dels lag om ändring i lagen (1956:293) om ersättning till smittbärare,
4. beträffande *uttalande om likvärdig effekt för alla grupper på arbetsmarknaden*
   att riksdagen med anledning av proposition 1981/82:144 och motion 1981/82:2388 yrkande 2 och med avslag på motionerna 1981/82:2209 yrkande 6 och 1981/82:2390 yrkande 6 som sin mening uttalar vad utskottet anfört om att de nya reglerna för självrisken inom sjukpenningförsäkringen får likvärdig effekt för olika grupper på arbetsmarknaden,

5. beträffande *sjukförmåner för riksdagsledamöter*
   att riksdagen avslår motionerna 1981/82:2185 och 1981/82:2323,
6. beträffande *sjukförmåner för sjömän*
   att riksdagen med anledning av motion 1981/82:2389 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
7. beträffande *sjukpenningavdraget vid sjukhusvård*
   att riksdagen med bifall till proposition 1981/82:144 och med avslag på motionerna 1981/82:2209 yrkande 1 i motsvarande del och 1981/82:2390 yrkande 1 i motsvarande del antar propositionens förslag till lag om ändring i lagen om allmän försäkring såvitt avser förslaget till ny lydelse av 3 kap. 4 § andra stycket,
8. beträffande *förslaget till lag om ändring i lagen om allmän försäkring i övriga delar*
   att riksdagen antar ingress och övergångsbestämmelser i förslaget till lag om ändring i lagen om allmän försäkring med de lydelser som föranleds av riksdagens beslut under momenten 1, 3 och 7 ovan,
9. beträffande *ersättning för tandvård*
   att riksdagen avslår motionerna 1981/82:2209 yrkande 4 och 1981/82:2390 yrkande 4,
10. beträffande *medelsanvisning till sjukförsäkringen*
    att riksdagen med bifall till proposition 1981/82:144 och med anledning av proposition 1981/82:100 och med avslag på motion 1981/82:2209 yrkande 5 och motion 1981/82:2390 yrkande 5 till *Bidrag till sjukförsäkringen* för budgetåret 1982/83 anvisar ett förslagsanslag av 3 325 000 000 kr.,
11. beträffande *medelsanvisning till vissa yrkesskadeersättningar*
    att riksdagen till *Vissa yrkesskadeersättningar m. m.* för budgetåret 1982/83 anvisar ett förslagsanslag av 2 300 000 kr.,
12. beträffande *sjukförsäkringsavgiften och folkpensionsavgiften*
    att riksdagen med bifall till motionerna 1981/82:2209 yrkande 2 och 1981/82:2390 yrkande 2 samt med avslag på motion 1981/82:2388 yrkande 3 avslår det i proposition 1981/82:144 framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1981:691) om socialavgifter,

Övriga motionsyrkanden

13. beträffande *individuell sjukpenningförsäkring*
    att riksdagen avslår motion 1981/82:2197,
14. beträffande *sjukpenning vid rehabilitering*
    att riksdagen med anledning av motionerna 1981/82:188 och

1981/82:543 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

15. beträffande *nedre åldersgräns för sjukpenning*
att riksdagen avslår motion 1981/82:403,
16. beträffande *ersättning för pensionärers sjukhusvård*
att riksdagen avslår motion 1981/82:542,
17. beträffande *utredning om ändrad finansiering av sjukvårdskostnader*
att riksdagen avslår motion 1981/82:1285,
18. beträffande *en differentierad sjukförsäkringsavgift*
att riksdagen avslår motionerna 1981/82:1287 och 1981/82:2084,
19. beträffande *privat tandvård*
att riksdagen avslår motion 1981/82:2038 yrkande 1,
20. beträffande *privat läkarvård*
att riksdagen avslår motion 1981/82:2072.

Stockholm den 11 maj 1982

På socialförsäkringsutskottets vägnar
SVEN ASPLING

Närvarande: Sven Aspling (s), Nils Carlshamre (m), Maj Pehrsson (c), Helge Karlsson (s), Margareta Andrén (fp), Doris Håvik (s), Allan Åkerlind (m), Börje Nilsson (s), Ralf Lindström (s), Gullan Lindblad (m), Ulla Johansson (s), Arne Lindberg (c), Nils-Olof Gustafsson (s), Åke Svensson (c) och Bibi Rosengren (c).

Reservationer

1. Karensdagar i sjukpenningförsäkringen (mom. 1)

Sven Aspling, Helge Karlsson, Doris Håvik, Börje Nilsson, Ralf Lindström, Ulla Johansson och Nils-Olof Gustafsson (alla s) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 11 börjar med "Från utgångspunkten" och på s. 12 slutar med "motsvarande delar" och den del som på s. 14 börjar med "Av konstitutionsutskottets" och på s. 15 slutar med "berört hänseende" bort ha följande lydelse:

I avsikt att få till stånd kostnadsbesparingar aviserades i årets budgetproposition två uppseendeväckande förslag om försämringar inom sjukförsäkringen. Det ena var införandet av en självrisk inom sjukpenningförsäkringen, det andra en avveckling av sjukförsäkringens ersättningar till arbetsgivare för vissa utgifter för företagshälsovård. Förslagen föranledde kraftiga och berättigade protester från de fackliga organisationerna. I

kritiken mot förslaget om slopande av ersättning till företagshälsovården instämde arbetsgivarna. Detta förslag kom aldrig på riksdagens bord. Förslaget om självrisk i form av karensdagar inom sjukpenningförsäkringen däremot återfinns i den förevarande propositionen och har tillstyrkts av utskottets borgerliga majoritet. Trots massiva protester från landets löntagare har förslaget endast i ett hänseende utlöst någon reaktion, nämligen när det gäller följderna för egenföretagare.

Utskottet har tidigare haft anledning rikta kritik mot regeringens s. k. sparpropositioner och då särskilt underlåtenheten att redovisa något underlag som visar innebörd och effekter av förslagen. Det mest uppseendeväckande exemplet var förslaget år 1980 om ändrade regler för värdesäkringen av pensioner m. m. Också den nu förevarande propositionen har anmärkningsvärda brister som vittnar om att den tillkommit under stor brådska och som en kompromissprodukt. Utskottet noterar också att propositionen väl döljer vissa generande effekter, *att* det är fråga om att införa tre karensdagar och inte två, *att* högriskskyddet inte träder in efter inkomstbortfall under 10 dagar utan efter 15—20 dagar, *att* förslaget om karensdagar strider mot internationella åtaganden från svensk sida om skydd för inkomstbortfall vid arbetsskada, *att* förslaget kan få långtgående negativa ekonomiska effekter för kommuner och landsting *och att* beräkningarna av besparingarna vilar på förutsättningar som uppenbarligen radikalt kommer att förändras efter förslagets genomförande. Propositionens framställning av följderna av förslaget är — anser utskottet — vilseledande.

Även i ett annat hänseende avviker propositionen från vad som är brukligt. Sjukpenningkommittén, som ursprungligen tillsattes för att lösa vissa orättvisor inom sjukpenningförsäkringen, fick hösten 1980 tilläggsdirektiv om att senast den 1 mars 1981 komma in med underlag till olika altenativ för att uppnå kostnadsbesparingar inom försäkringen, t. ex. i form av lägre kompensationsnivå under de första dagarna i en sjukperiod eller införande av ett system med karens. Kommittén redogjorde för detta uppdrag i april 1981, och förslaget remissbehandlades på sedvanligt sätt. Propositionen har emellertid endast med några korta rader berört utredningsarbetet och remissutfallet. Någon redovisning av kommittébetänkandet i de delar detta behandlar en ökad självrisk eller någon sammanställning av remissinstansernas synpunkter finns såsom eljest är brukligt inte i propositionen. Anledningen är uppenbarligen den — bitvis mycket fräna — kritik mot ett system med självrisk som framförts under remissbehandlingen. Endast SAF och SHIO-Familjeföretagen tillstyrkte att ett sådant system infördes.

Innan utskottet närmare går in på förslagets verkningar i olika avseenden har utskottet funnit anledning bemöta departementschefens påståenden om att kostnaderna för sjukförsäkringen nästan fördubblats under åren 1975 till 1980.

Sjukförsäkringskostnaderna har alltsedan försäkringen infördes 1955 avsevärt ökat. Detta beror på främst tre faktorer, successiva förbättringar av försäkringens kompensationsnivå, den allmänna löne- och kostnadsutvecklingen och ett ökat antal försäkrade. Införandet av en beskattad sjukpenning fr. o. m. år 1974 föranledde också en kraftig ökning av kostnaderna för sjukförsäkringen, men innebar samtidigt att en avsevärd del av kostnaderna återfördes till statsbudgeten i form av skatteintäkter.

För att få en korrekt bild av kostnadsutvecklingen i relation till de ovan nämnda faktorerna måste man se till det s. k. sjuktalet, dvs. det tal som visar antalet sjukdagar per försäkrad under ett år. Detta tal har såsom framgår av propositionen stigit under förra hälften av 1970-talet men därefter successivt sjunkit. Sjuktalet ligger nu under 1970 års nivå. Såväl korttids- som långtidssjukskrivningarna har minskat. De senaste åren har sålunda i realiteten medfört avsevärda kostnadsbesparingar inom försäkringen.

Den slutsats regeringen rimligen borde dragit av denna gynnsamma förändring är att utvecklingen går i rätt riktning och att åtgärder som ytterligare kan främja en sänkning av sjuktalet — t. ex. ökade rehabiliteringsinsatser — borde prioriteras. I stället drar regeringen slutsatsen att den genom att införa ett fördelningspolitiskt orättfärdigt sjukpenningsystem, vars konstruktion dessutom ställer medborgarnas solidaritet mot varandra och mot försäkringen på hårda prov, skall kunna åstadkomma ytterligare besparingar. De samhällsekonomiska konsekvenserna i stort av förslaget lämnar regeringen obeaktade.

Utskottet gör nedan en närmare analys av förslagets verkningar för de försäkrade och för samhället.

Karensdagar

Till sina verkningar är förslaget om återinförande av karensdagar det som betyder mest. Beloppsmässigt beräknas besparingen på sjukpenningförsäkringen till 1 840 milj. kr., varav 340 milj. kr. genom att insjuknandedagen görs om till en karensdag och 1 500 milj. kr. till följd av de två därpå följande karensdagarna.

För att belysa förslagets verkliga innebörd vill utskottet inledningsvis erinra om förhållandena vid reformeringen av sjukpenningförsäkringen år 1966 då karensdagssystemet togs bort. Den omedelbara anledningen härtill var att karensregeln i praktiken saknade betydelse för anställda i stat och kommun och för privatanställda tjänstemän eftersom dessa avtalsvägen försäkrat sig om sjuklön under karensdagarna. För LO-kollektivet hade detta däremot inte lyckats. Orättvisan löstes därför lagstiftningsvägen. Ett annat vägande skäl var att, sedan en samordning av yrkesskadeförsäkringen och sjukförsäkringen genomförts år 1955, hade yrkesskadeförsäkringen försämrats. Tidigare hade yrkesskadeförsäkringen täckt inkomstbortfall fr. o. m. dagen efter olycksfallet, om sjukdomen varade mer

än tre dagar. Om karensdagarna slopades kunde yrkesskadeförsäkringen återgå till tidigare förhållanden.

Karensdagarna före 1966 års reform var tre, insjuknandedagen inräknad. Som insjuknandedag räknades liksom f. n. den dag då anmälan om sjukdom gjordes till försäkringskassan. Även om insjuknandet inträffade efter arbetsdagens slut räknades alltså dagen som insjuknandedag och första karensdag.

Vid utformningen av reformen förutsågs vissa svårigheter. Togs karensdagarna bort utan att ersättas med några spärregler skulle detta kunna leda till omotiverade inkomstförstärkningar om sjukdomen inträffade under lediga dagar. I den departementspromemoria som låg till grund för de ändrade bestämmelserna föreslogs dels att den första karensdagen — insjuknandedagen — skulle bibehållas oförändrad för att hindra den försäkrade att uppbära både inkomst och sjukpenning för samma dag. Vidare föreslogs att den försäkrade inte skulle få ersättning för den första eller andra dagen efter insjuknandedagen om inte sjukdomen hindrat honom från att förvärvsarbeta.

I proposition 113 år 1966 erinrade departementschefen om att under remissbehandlingen hade invänts att ett slopande av karensdagarna kunde leda till ökad frånvaro från arbetet. Departementschefen bemötte detta sålunda.

Det är givet att reformen ger ökade möjligheter för de anställda att vid sjukdom stanna hemma från arbetet för att återvinna hälsan. Denna effekt betraktar jag som en av de stora och värdefulla vinsterna med den föreslagna förbättringen av det ekonomiska skyddet vid sjukdom. Dessa vinster begränsar sig inte till den enskildes välfärd utan de kan beräknas komma även samhället i dess helhet till godo.

I propositionen föreslogs bl. a. en ändring i förhållande till promemorieförslaget, som det finns anledning erinra om i detta sammanhang, nämligen när det gällde att utforma fridagsregeln. Promemorians förslag om att den skulle verka som ett slags karensdagar första eller andra dagen efter insjuknandedagen, om dessa var fridagar, hade gett anledning till åtskillig remisskritik. Man hade pekat på att regeln kunde leda till stor ojämnhet i ersättningen beroende på vilken dag insjuknandet ägt rum. Regeln skulle i vissa fall leda till överkompensation. För att undvika överkompensation och för att dagen för insjuknandet och förläggningen av den försäkrades arbetstid så litet som möjligt skulle påverka den kompensation som sjukpenningen gav, föreslogs i propositionen att fridagsregeln skulle utformas enligt de bestämmelser som fortfarande gäller.

Utskottet kan mot denna bakgrund konstatera att utformningen av regeringens förslag med karensdagar omedelbart efter insjuknandedagen och med kompensation även för lediga dagar ger just de icke önskvärda ojämna effekter mellan olika försäkrade som så hårt kritiserades vid remissbehandlingen av promemorieförslaget. Även en annan icke önskvärd

effekt är förutsebar. Genom att inkomstförlusten under karensdagar balanseras av att sjukpenning utgår under fridagar (oavsett inkomstförlust) blir karensdagarna på sätt och vis villkorade. Riskerna för att sjukskrivningstiderna förlängs så att förlusten till följd av karensdagar kan balanseras skall inte underskattas. Över huvud taget är det olyckligt med ett system som så som det föreslagna inbjuder till en förlängning av sjukskrivningstiden genom de orättvisor som är inbyggda i det.

Reformen 1966 gällde som nämnts slopande av två karensdagar. I samband därmed slopades också beteckningen karensdag för insjuknandedagen. Detta grundades på att det inte syntes motiverat att behålla termen karenstid för en företeelse som kunde gälla endast en del av sjukdomsfallen.

Regeringen vänder nu upp och ner på begreppen i propositionen. I och med att den första dag som föranlett att arbetsförmågan blivit nedsatt till minst hälften — samma villkor som gäller för rätt till sjukpenning — räknas som den första dagen under ett sjukdomsfall blir denna dag en reell karensdag. Av kända skäl har denna beteckning inte ansetts lämplig. För en person som t. ex. insjuknar under arbetet en tisdag blir i fortsättningen denna dag för honom och enligt normalt språkbruk insjuknandedag, onsdagen blir enligt propositionens terminologi också insjuknandedag, medan torsdag och fredag blir karensdagar. Enligt den terminologi som gällde före 1966 skulle samtliga fyra dagar kallats karensdagar. Förslagets verkliga innebörd framgår därmed klart.

Förslaget förutsätts gälla lika för alla. Utskottet lämnar t. v. de problem åt sidan som är förenade med denna målsättning genom att offentliganställda och tjänstemän i regel har sjuklön. Även om samma utgångspunkt gällde för alla, att de tre första dagarnas inkomstbortfall inte ersätts, får förslaget ändå orättvisa konsekvenser. Detta hänger samman med den ojämna förekomsten av sjukledighet beroende på yrkesställning m. m. Antalet sjukpenningdagar är betydligt högre bland personer med arbeten som är tunga och monotona och där det förekommer olämpliga arbetsställningar, skakningar och vibrationer och dagliga svettningar. Omvänt har personer i chefsbefattningar lägst sjukfrånvaro. En betydande del av sjukfrånvaron orsakas av arbetsolycksfall och arbetssjukdomar. Personer inom livsmedelshanteringen och inom vårdyrken bör och får inte arbeta ens vid lindriga åkommor om det föreligger smittorisk. Många tjänstemän kan däremot gå till arbetet en eller ett par dagar med en lättare förkylning och därefter bota den under helgen. Det är sålunda främst industrins arbetare och personer som arbetar med livsmedel och i vårdyrken som drabbas av följderna av förslaget.

En annan grupp som drabbas hårt är unga kvinnor med menstruationsbesvär som föranleder en eller ett par dagars frånvaro per månad från arbetet.

En tredje stor grupp som drabbas är handikappade.

Förslaget om karensdagar uppges visserligen "skydda" personer med ofta återkommande sjukfrånvaro genom att det försetts med ett högriskskydd utformat så, att när en person haft tio karensdagar under en tolvmånadersperiod räknas inga fler karensdagar. Bibehållandet av 20-dagarsregeln ger enligt propositionen ett tillräckligt skydd för insjuknandedagen.

Genom att propositionens insjuknandedag — och i många fall dessutom den verkliga insjuknandedagen — faller utanför högriskskyddet är detta emellertid betydligt mindre förmånligt än vad propositionen förespeglar.

Såsom påvisats i motion 2209 kan en person som vid varje sjukdomsfall förbrukar endast en karensdag få inkomstbortfall tio insjuknandedagar och tio karensdagar innan högriskskyddet träder in. Därefter uppkommer fortfarande inkomstbortfall för insjuknandedagen. Om denna inte är densamma som den verkliga insjuknandedagen kan ytterligare inkomstbortfall uppstå. Exemplet kan förefalla teoretiskt. Utskottet vill då erinra om att just det nämnda exemplet är en realitet för t. ex. kvinnor med menstruationsbesvär — enligt uppgift kan det röra sig om ca 200 000 kvinnor. Företrädare för Handikappförbundens centralkommitté (HCK) har vid en uppvaktning inför utskottet visat på andra grupper som riskerar få 20 dagars inkomstbortfall eller mer genom förslaget, nämligen astmatiker, diabetiker, hjärt- och kärlsjuka, epileptiker, njursjuka och neurologiskt handikappade. Dessa av sjukdom och därmed föranledda vård- och medicinkostnader redan drabbade personer riskerar således att mista närmare en hel månads inkomst. HCK-representanterna pekade vid uppvaktningen också på att ett stort antal handikappade personer hade ytterst små möjligheter att klara ett inkomstbortfall av denna storleksordning. Riskerna var därför uppenbara att de — av rent ekonomiska skäl — tvingades till längre sjukskrivningsperioder eller förtidspensioneringar, med därmed följande ökade samhällskostnader; också i form av produktionsbortfall och ökade vårdkostnader.

De ovan redovisade ojämnt fördelade effekterna utgör det starkaste skälet till att propositionen bestämt måste avvisas.

Följdverkningar för arbetsskadeförsäkringen

Propositionens förslag innebär att karensdagar införs också i arbetsskadeförsäkringen. Detta är i sig allvarligt eftersom försäkringen vilar på skadeståndsrättsliga grunder och följaktligen bör kompensera skadefall redan från första sjukdomsdagen. Som ovan nämnts var en av de viktigaste orsakerna till att karensdagarna avskaffades år 1966 just att det var otillfredsställande att den dåvarande yrkesskadeförsäkringen på grund av samordningen med sjukpenningförsäkringen inte gav skydd från första dagen av olycksfallet. Departementschefen har hänvisat till den utredning riksdagen begärt om en översyn av arbetsskadeförsäkringen. Utskottet vill erinra om att bakgrunden till denna översyn var önskemål om en förlängd samordningstid och därmed en försämring av arbetsskadeförsäkringen.

Utskottets socialdemokratiska ledamöter motsatte sig också en översyn (SfU 1981/82:2).

Under utskottsbehandlingen har uppmärksammats att de föreslagna ändrade bestämmelserna för insjuknandedagen och införande av karensdagar i arbetsskadefall avviker från de internationella åtaganden Sverige gjort genom att år 1969 ansluta sig till ILO-konventionen nr 121 om förmåner vid arbetsskada. Genom att ratificera konventionen har Sverige förbundit sig att i sin lagstiftning inte ha karensdagar. Vid den hearing som utskottet hållit med bl. a. statssekreteraren i socialdepartementet har framkommit att departementschefen var medveten om konventionen och att den hänvisning till den kommande översynen av arbetsskadeförsäkringen som finns i propositionen bl. a. var föranledd av konventionsåtagandet. Främst till följd av brådskan med att lägga fram propositionen hade konventionen inte redovisats för riksdagen. Vid hearingen har vidare framkommit att en tänkbar lösning på den konflikt som uppkommer mellan införandet av karensdagar i arbetsskadeförsäkringen och konventionsåtagandet är att de första tre dagarnas inkomstbortfall vid arbetsskada ersätts antingen genom sjuklön från arbetsgivaren eller genom arbetsmarknadsförsäkringar.

Konstitutionsutskottet och utrikesutskottet har yttrat sig i frågan. Konstitutionsutskottet, som erinrat om att konventionen inte kan sägas upp förrän år 1990, har påpekat att en proposition med förslag till lagändring som innebär avvikelse från en konvention som antagits av riksdagen bör innehålla en redovisning härom. Socialförsäkringsutskottet ansluter sig till denna uppfattning och anser det allvarligt att departementschefen så flagrant satt sig över sin skyldighet att upplysa om att det lagförslag hon begär att riksdagen skall anta strider mot riksdagens tidigare åtagande i internationellt hänseende.

Beträffande den folkrättsliga innebörden av en avvikelse från konventionen har utrikesutskottet framhållit att Sverige i sitt utrikespolitiska handlande traditionellt fäster stor vikt vid den internationella rättsordningen och dess efterlevnad. I en avvikande mening till yttrandet har de socialdemokratiska ledamöterna dragit den enda logiska slutsatsen härav, nämligen att Sverige bör vidhålla sina åtaganden enligt ILO-konventionen och inte göra någon avvikelse från konventionen.

Om propositionens förslag genomförs kan utskottet förutse stora svårigheter med att lösa det uppkomna problemet så att ILO-konventionens krav uppfylls. En av anledningarna till att Sverige avvaktade med ett beslut att ansluta sig till konventionen ända till år 1969, trots att denna antagits av Internationella arbetskonferensen redan år 1962, var att en lösning på karensdagsproblemet inom yrkesskadeförsäkringen inte nåtts förrän år 1966. De vid hearingen av företrädare för socialdepartementet skisserade lösningarna skulle, om de går att genomföra, förorsaka stora problem inom sjukpenningförsäkringens administration. Den försäkrade måste

t. ex. under alla förhållanden även fortsättningsvis anmäla sitt sjukdomsfall till försäkringskassan för att försäkra sig om att karensdagar tillgodoräknas honom och på grund av 20-dagarsregeln, för det fall arbetsgivaren inte skulle godkänna sjukdomen som arbetsskada. Försäkringskassan måste därför bevaka ärendets utveckling i varje enskilt fall.

Följdverkningarna för arbetsskadeförsäkringen utgör ytterligare ett skäl för att förslaget om karensdagar bör avvisas av riksdagen.

Besparingseffekter

Propositionens syfte uppges vara att göra besparingar på sjukförsäkringens kostnader. Kostnadsbesparingen genom att insjuknandedagen görs till en karensdag uppges till 340 milj. kr. De två därpå följande karensdagarna beräknas ge en besparing av 1 500 milj. kr. Slopande av de — likaledes två — fridagarna har beräknats öka kostnaderna med endast 190 milj. kr. Beräkningen utgår från nu kända förhållanden om sjukförsäkringens kostnadsutveckling, förändringar av sjuktalet samt fördelningen mellan korta (1—6 dagar) och långa sjukfall. Fördelningen på sjukfallen var år 1980 72 % för korta och 28 % för långa sjukfall.

Beräkningarna överensstämmer i stort med vad sjukpenningkommittén kommit fram till. Kommittén har med utgångspunkt från sjukskrivningsnivån och sjukskrivningsmönstret för år 1979 beräknat att tre karensdagar (med nuvarande insjuknandedag som första karensdag) skulle minska sjukpenningutgifterna med 11,20 % medan slopandet av fridagsregeln samtidigt skulle öka utgifterna med 1,7 %.

Propositionens beräkning av vinsten avseende två karensdagar och förlusten avseende två fridagar kan synas någorlunda riktig utifrån det mönster som f. n. finns för sjukanmälningar. Dessa antas fördela sig (se SOU 1981:22, s. 293) procentuellt över veckan enligt följande:

måndag	tisdag	onsdag	torsdag	fredag	lördag	söndag
20 %	20 %	18 %	17 %	11 %	7 %	7 %

I slutet av arbetsveckan förekommer sålunda en markant nedgång i antalet sjukanmälningar. Orsaken är uppenbar. Fridagsregeln får sitt stora genomslag inför helgen. Den som insjuknar på fredag, lördag eller söndag avvaktar sannolikt sjukdomens utveckling till dess arbetsveckan börjar igen. Sjukanmälan för fridagar är dessutom ur den försäkrades synpunkt ofta meningslös eftersom dessa dagar inte ger rätt till sjukpenning vid korta sjukfall. Om nu fridagsregeln ersätts med karensdagar finns däremot all anledning för de försäkrade att anmäla sjukdomsfall snarast möjligt, inte minst med hänsyn till att högriskskyddet träder in efter tio karensdagar. Det är därför fullt rimligt att i fortsättningen räkna med att sjukanmälningarna kommer att fördela sig jämnt över veckans dagar. Besparingseffekten blir därmed betydligt reducerad. Skulle dessutom, som närmare utvecklats ovan (s. 31), sjukskrivningsperioderna tendera att förläng-

as, innebär detta att hela syftet med införande av karensdagar går förlorat. Vad som blir kvar blir en administrativt tillkrånglad försäkring med inbyggda orättvisor mellan olika grupper försäkrade.

En konsekvens av karensdagarna inom sjukpenningförsäkringen blir att man nu river upp den principiella överensstämmelse som finns mellan förälders rätt till sjukpenning och rätten till föräldrapenning för tillfällig vård av sjukt barn. I en familj händer det inte så sällan, i synnerhet under influensaepidemier, att flera medlemmar insjuknar samtidigt. I vissa familjer förekommer också att flera medlemmar har samma sjukdom som kan blossa upp samtidigt, t. ex. allergiska sjukdomar. Hittills har sjukförsäkringen och föräldraförsäkringen varit i princip neutrala till varandra, och för en förälder har det i allmänhet varit betydelselöst om han eller hon anmält egen sjukdom eller sjukdom hos ett barn när rätt till ersättning från vilken som av försäkringarna förelegat. I fortsättningen kan föräldrapenning utgå från första dagen medan sjukpenningförsäkringen träder in först efter tre dagar. Departementschefen förutsätter att den enskilde från början bestämmer sig för vilken ersättningsform som han åberopar och inte försöker alternera mellan olika former. Utskottet anser att den bristande överensstämmelse mellan försäkringarna som nu blir följden av förslaget om karensdagar är otillfredsställande och utgör ännu en anledning till att propositionen bör avvisas.

I ytterligare ett avseende är besparingsberäkningarna anmärkningsvärda. Regeringen nämner inte att de av den beräknade besparingarna, på grund av att sjukpenningen är skattepliktig inkomst, innebär ett kraftigt minskat skatteunderlag inte bara för staten utan också för kommuner och landsting. Utskottet vill erinra om riksdagens tidigare uttalande om att regeringen bör se till att ingen proposition läggs fram utan att eventuella kommunalekonomiska konsekvenser av de framlagda förslagen är ingående analyserade och utförligt redovisade (FiU 1979/80:25). Eftersom regeringen nonchalerat detta uttalande vill utskottet i korthet redogöra för konsekvenserna för kommuner och landsting om de i propositionen beräknade bruttobesparingarna skulle uppkomma.

Besparingarna innebär minskade skattepliktiga sjukpenningutbetalningar med ca 1 900 milj. kr. för år 1983. Kommunal- och landstingsskatten erläggs med omkring 30 % av inkomsten, dvs. på den nämnda summan med ca 575 milj. kr. Visserligen kommer, såvida preliminärskatteuttaget inte justeras med hänsyn till den nämnda skatteeffekten, kommuner och landsting inte omedelbart att drabbas av skattebortfallet. Detta får beträffande såväl statlig som kommunal skatt bäras av staten för åren 1983 och 1984. Desto starkare blir då effekten för kommuner och landsting åren 1985 och 1986, då såväl slutlig skatt som förskottsutbetalningar påverkas med därav föranledda planeringsproblem. Det anförda understryker ytterligare det anmärkningsvärda i att effekter på det kommunala skatteunderlaget inte belysts i propositionen.

Utskottet vill avslutningsvis erinra om den reservation som företrädare för de fackliga organisationerna och för det socialdemokratiska partiet avgav till sjukpenningkommitténs betänkande SOU 1981:22 Sjukersättningsfrågor. Reservanterna framhöll bl. a. att kommitténs undersökningar enligt deras bedömning visat att det skulle vara fullt möjligt att lösa de problem med olika kompensationsgrad som finns inom den nuvarande sjukpenningförsäkringen. Rätten till sjukpenning kunde knytas till arbetsdagar i stället för kalenderdagar. Den hårda tidspressen genom regeringens tilläggsdirektiv om utredning om en självrisk i försäkringen hade dock gjort, anförde reservanterna, att kommittén inte tillräckligt ingående hade kunnat utforma och analysera effekterna av ett sådant system.

Utskottet anser att regeringen genom sitt agerande för att så snabbt som möjligt få underlag för ett självrisksystem inom sjukpenningförsäkringen försummat de möjligheter som förelegat att skapa en rättvis och för såväl den enskilde som samhället förmånlig sjukpenningförsäkring. Det förslag till ändringar i försäkringen som nu lagts fram är illa genomtänkt och alltigenom orättfärdigt och ger, trots att vissa grupper kan drabbas orimligt hårt av förslaget, med all sannolikhet inte någon större besparing på statsbudgeten och framför allt inte samhällsekonomiskt.

dels att utskottet under mom. 1 bort hemställa:

1. beträffande *karensdagar i sjukpenningförsäkringen*
   att riksdagen med bifall till motionerna 1981/82:2209 yrkande 1 i motsvarande del och 1981/82:2390 yrkande 1 i motsvarande del avslår det i propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring såvitt avser ny lydelse av 3 kap. 10 och 11 §§.

2. **Kompensationsnivån inom sjukpenningförsäkringen (mom. 3)**

Maj Pehrsson (c), Margareta Andrén (fp), Arne Lindberg (c), Åke Svensson (c) och Bibi Rosengren (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 13 som börjar med "Utskottet ansluter" och slutar med "motsvarande del." bort ha följande lydelse:

Från besparingssynpunkt är det enligt utskottets uppfattning nödvändigt att göra justeringar inom sjukpenningförsäkringen även när det gäller kompensationsnivån. Propositionens förslag till ändringar i dessa hänseenden är måttliga och har getts en — från fördelningssynpunkt — acceptabel utformning. Utskottet tillstyrker att propositionens förslag genomförs, vilket innebär att utskottet avstyrker bifall till såväl motionerna 2209 och 2390 som motion 2388 i motsvarande delar.

dels att utskottet under mom. 3 bort hemställa:

3. beträffande *kompensationsnivån inom sjukpenningförsäkringen*
   att riksdagen med bifall till proposition 1981/82:144 och med

avslag på motionerna 1981/82:2209 yrkandena 1 i motsvarande del och 3, 1981/82:2390 yrkandena 1 i motsvarande del och 3 och 1981/82:2388 yrkande 1 antar det i propositionen framlagda förslaget till dels lag om ändring i lagen om allmän försäkring såvitt avser ny lydelse av 3 kap. 4 § första stycket och 9 § samt 4 kap. 4, 5, 10 och 14 §§, dels lag om ändring i lagen (1956:293) om ersättning till smittbärare.

3. Kompensationsnivån inom sjukpenningförsäkringen (mom. 3)

Nils Carlshamre, Allan Åkerlind och Gullan Lindblad (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 13 som börjar med "Utskottet ansluter" och slutar med "motsvarande del." bort ha följande lydelse:

Utskottet delar uppfattningen i motion 2388 att så länge inkomstbortfallsprincipen är vägledande för sjukpenningens konstruktion bör den typ av systemangrepp anstå som förslaget om en differentierad kompensationsnivå i förhållande till inkomst innebär. Om man inför en 60-procentig kompensationsnivå endast för högre inkomstdelar förutsätter detta också en motsvarande justering av sjukförsäkringsavgiften. Förslaget medför dessutom en relativt obetydlig spareffekt. För att nå den spareffekt som är nödvändig inom sjukpenningförsäkringen med hänsyn till det ekonomiska läget bör man i stället, såsom föreslagits i motion 2388, generellt sänka kompensationsnivån till 80 %. I realiteten innebär detta — sedan hänsyn tagits till skatt — för den enskilde en sänkt kompensation med endast 5 %. För sjukpenningförsäkringen innebär det däremot minskade utbetalningar med ca 900 milj. kr. per år i förhållande till regeringens förslag. Utskottet avstyrker med det anförda propositionens förslag om förändringar i kompensationsnivån och tillstyrker förslaget i motion 2388.

dels att utskottet under mom. 3 bort hemställa:

3. beträffande *kompensationsnivån inom sjukpenningförsäkringen* att riksdagen med bifall till motion 1981/82:2388 yrkande 1 och med avslag på proposition 1981/82:144 i motsvarande del och motionerna 1981/82:2209 yrkandena 1 i motsvarande del och 3 och 1981/82:2390 yrkandena 1 i motsvarande del och 3 antar *dels* följande såsom *Reservanternas förslag* betecknade nya lydelse av 3 kap. 4 § första stycket, 3 kap. 9 § och 4 kap. 10 §

Propositionens förslag	*Reservanternas förslag*
3 kap. 4 §	
Hel sjukpenning utgör per dag *a) för tid intill dess nittio dagar förflutit efter den dag då sjukdoms-*	Hel sjukpenning utgör per dag *åttio procent av den fastställda sjukpenninggrundande inkomsten, delad*

Propositionens förslag	*Reservanternas förslag*
fallet inträffade åttiosju procent av den del av den fastställda sjukpenninggrundande inkomsten som inte överstiger fem och en halv gånger basbeloppet och sextio procent av återstoden av sådan inkomst, *b) för tid därefter nittio procent av den del av den fastställda sjukpenninggrundande inkomsten som inte överstiger fem och en halv gånger basbeloppet och sextio procent av återstoden av sådan inkomst,* *allt delat* med trehundrasextiofem *och avrundat* till närmaste hela krontal. För en försäkrad som avses i 1 § andra stycket utgör hel sjukpenning åtta kronor per dag.	*med trehundrasextiofem. Sjukpenningen avrundas* till närmaste hela krontal. För försäkrad som avses i 1 § andra stycket utgör hel sjukpenning åtta kronor per dag.

9 §

Försäkrad kvinna har rätt till havandeskapspenning, om havandeskap har satt ned hennes förmåga att utföra uppgifterna i sitt förvärvsarbete med minst hälften och hon inte kan omplaceras till annat mindre ansträngande arbete enligt bestämmelserna i 12 § lagen (1978:410) om rätt till ledighet för vård av barn, m. m. Havandeskapspenning utgår för varje dag som nedsättningen består, dock tidigast från och med den sextionde dagen och längst till och med den elfte dagen före den beräknade tidpunkten för barnets födelse.

Havandeskapspenning utgår med belopp som motsvarar kvinnans sjukpenning enligt 4 § *första stycket a).*	Havandeskapspenning utgår med belopp som motsvarar kvinnans sjukpenning enligt 4 §.

4 kap.
10 §

Föräldrapenning enligt 8 § utgår med belopp som motsvarar förälderns sjukpenning enligt 3 kap. 4 § *första stycket a).* Bestämmelserna i 3 kap. 10 § fjärde stycket och 15 § tillämpas även på föräldrapenning enligt 8 §.	Föräldrapenning enligt 8 § utgår med belopp som motsvarar förälderns sjukpenning enligt 3 kap. 4 §. Bestämmelserna i 3 kap. 10 § fjärde stycket och 15 § tillämpas även på föräldrapenning enligt 8 §.

dels det i propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen om allmän försäkring såvitt avser ny lydelse av 4 kap. 4, 5 och 14 §§,

dels följande såsom *Reservanternas förslag* betecknade

Förslag till
Lag om ändring i lagen (1956:293) om ersättning åt smittbärare

Härigenom föreskrivs att 3 § lagen (1956:293) om ersättning åt smittbärare skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Reservanternas förslag*
3 §	
Ersättningen för inkomstbortfall åt den som omfattas av sjukförsäkring enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring utgår för dag *räknat med det högsta belopp som han vid sjukdom är berättigad att uppbära i sjukpenning och* sjukpenningtillägg på grund av försäkring enligt nämnda lag eller med stöd därav meddelade bestämmelser; dock att ersättning åt den som åtnjuter annan inkomst av förvärvsarbete än inkomst av anställning alltid skall bestämmas till det belopp för dag räknat som skulle hava utgått till honom, därest hela hans årsinkomst av förvärvsarbete utgjort inkomst av anställning.	Ersättningen för inkomstbortfall åt den som omfattas av sjukförsäkring enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring utgår för dag *med ett belopp beräknat enligt 3 kap. 4 § nämnda lag ökat med* sjukpenningtillägg på grund av försäkring enligt nämnda lag eller med stöd därav meddelade bestämmelser; dock att ersättning åt den som åtnjuter annan inkomst av förvärvsarbete än inkomst av anställning alltid skall bestämmas till det belopp för dag räknat som skulle hava utgått till honom, därest hela hans årsinkomst av förvärvsarbete utgjort inkomst av anställning.

I annat fall än i första stycket avses skall ersättningen åt tillfällig smittbärare för inkomstbortfall med tillämpning av de i nämnda stycke angivna grunderna utgå med det belopp för dag räknat som han skulle hava ägt uppbära från allmän försäkringskassa, därest han varit sjukpenningförsäkrad jämlikt 3 kap. lagen om allmän försäkring.

Den som ej fyllt sexton år må ej åtnjuta ersättning med mindre han visar att han genom ingripandet går miste om arbetsinkomst.

Denna lag träder i kraft den 1 jaunari 1983.

4. Uttalande om likvärdig effekt för alla grupper på arbetsmarknaden (mom. 4)

Sven Aspling, Helge Karlsson, Doris Håvik, Börje Nilsson, Ralf Lindström, Ulla Johansson och Nils-Olof Gustavsson (alla s) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 16 med "Utskottet finner" och slutar på s. 17 med "avstyrks följaktligen." bort ha följande lydelse:

Regeringens uppmaning till arbetsmarknadens parter är ett steg av utomordentligt allvarlig natur. Visserligen anförde budgetminister Rolf Wirtén i proposition 1981/82:30 s. 10 att en lagstiftning skulle komma att behövas för att åstadkomma en likvärdig självrisk för alla grupper på arbetsmarknaden. Regeringen har dock numera insett vilket oerhört in-

grepp detta skulle vara i den hävdvunna fria avtalsrätten. Förslaget om ett uttalande är också utmanande och avsikten måste vara att genom riksdagens påtryckning skall arbetsgivarna i de kommande avtalsförhandlingarna lyckas försämra de offentliganställdas och tjänstemännens avtalsreglerade sjukförmåner. Även detta understryker hur orimligt förslaget i sin helhet är.

Utskottet kan av viktiga principiella skäl inte gå med på att riksdagen på dylika omvägar söker öva påtryckningar på arbetsmarknadens parter och anser att riksdagen som sin mening bör uttala detta.

dels att utskottet under mom. 4 bort hemställa:

4. beträffande *uttalande om likvärdig effekt för alla grupper på arbetsmarknaden*
   att riksdagen med bifall till motion 1981/82:2209 yrkande 6 och med anledning av motion 1981/82:2390 yrkande 6 samt med avslag på proposition 1981/82:144 och motion 1981/82:2388 yrkande 2 som sin mening uttalar vad utskottet anfört.

5. Sjukförmåner för sjömän (mom. 6)

Sven Aspling, Helge Karlsson, Doris Håvik, Börje Nilsson, Ralf Lindström, Ulla Johansson och Nils-Olof Gustafsson (alla s) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 18 som börjar med "Trafikutskottet har" och slutar med "till känna." bort ha följande lydelse:

Utskottets socialdemokratiska ledamöter har hemställt om avslag på propositionens förslag om ändringar av sjukpenningförsäkringen och föräldraförsäkringen. (Se hemställan i reservation 1 och utskottets hemställan mom. 3.) Motion 2389 saknar därför i och för sig aktualitet. Utskottet vill emellertid i sakfrågan instämma i den avvikande meningen till trafikutskottets yttrande i frågan. Där konstateras att det förhållandet att frågan om sjömäns sjuklöneförmåner inte berörts i propositionen, trots frågans art, är ett exempel bland flera på hur dåligt förberett och illa genomtänkt regeringsförslaget är. Såvitt gäller motionsförslaget påpekas att den däri aktualiserade frågan inte kan ensidigt behandlas av statsmakterna eftersom sjömanslagens bestämmelser om sjuklön grundar sig på träffade avtal.

Utskottet avstyrker på grund av det anförda bifall till motion 2389.

dels att utskottet under mom. 6 bort hemställa:

6. beträffande *sjukförmåner för sjömän*
   att riksdagen avslår motion 1981/82:2389.

6. Sjukpenningavdraget vid sjukhusvård (mom. 7)

Sven Aspling, Helge Karlsson, Doris Håvik, Börje Nilsson, Ralf Lindström, Ulla Johansson och Nils-Olof Gustafsson (alla s) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 20 som börjar med "Utskottet tillstyrker" och slutar med "vid sjukhusvård." bort ha följande lydelse:

Den i propositionen föreslagna höjningen av sjukpenningavdraget vid sjukhusvård innebär att avdraget fördubblats sedan år 1976. Höjningen, som nu föreslås bli 5 kr. per dag, kan vid första påseendet synas begränsad men innebär tillsammans med införande av karensdagar och sänkning av ersättningsnivån en ytterligare kännbar försämring av sjukpenningskyddet som utskottet inte kan medverka till. Utskottet biträder därför motionerna 2209 och 2390 även i dessa delar och avstyrker bifall till propositionens förslag.

dels att utskottet under mom. 7 bort hemställa:

7. beträffande *sjukpenningavdraget vid sjukhusvård*
att riksdagen med bifall till motionerna 1981/82:2209 yrkande 1 i motsvarande del och 1981/82:2390 yrkande 1 i motsvarande del avslår propositionens förslag till lag om ändring i lagen om allmän försäkring såvitt avser förslaget till ny lydelse av 3 kap. 4 § andra stycket.

7. Ersättning för tandvård (mom. 9)

Sven Aspling, Helge Karlsson, Doris Håvik, Börje Nilsson, Ralf Lindström, Ulla Johansson och Nils-Olof Gustafsson (alla s) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 21 som börjar med "Utskottet konstaterar" och slutar med "motsvarande delar." bort ha följande lydelse:

När tandvårdsförsäkringen infördes år 1974 gav den en god kompensation för patienternas tandvårdskostnader. Kostnaden för arvode ersattes med 50 % upp till 1 000 kr. och med 75 % däröver. Den högre procentsatsen gällde dessutom för kostnader för förebyggande åtgärder och proteser, vilket ansågs särskilt betydelsefullt. Kostnaden för tandtekniskt material ersattes helt. Under de senare åren har emellertid tandvårdsförsäkringen stadigt försämrats. Den 1 juli 1978 höjdes gränsen för den 50-procentiga kompensationsnivån till 1 500 kr. Den 1 juli 1980 höjdes samma gräns till 2 500 kr. Samtidigt sänktes ersättningsnivån för kostnader för förebyggande åtgärder och proteser till 50 %. Den 1 januari 1981 sänktes ersättningsnivån för tandtekniskt material från 100 till 50 %. Genom det förevarande förslaget kommer ersättningsnivån fr.o.m. den 1 juli i år att generellt sänkas till 40 %. Samtidigt har såväl arvodes- som materialkostnaden kraftigt ökat under de senare åren.

Utskottet kan inte medverka till en ytterligare urholkning av tandvårdsförsäkringen och föreslår i likhet med motionärerna i motionerna 2209 och 2390 att riksdagen som sin mening ger regeringen detta till känna.

dels att utskottet under mom. 9 bort hemställa:

9. beträffande *ersättning för tandvård*
att riksdagen med bifall till motionerna 1981/82:2209 yrkande 4 och 1981/82:2390 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

8. Medelsanvisning till sjukförsäkringen (mom. 10)

Sven Aspling, Helge Karlsson, Doris Håvik, Börje Nilsson, Ralf Lindström, Ulla Johansson och Nils-Olof Gustafsson (alla s) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 22 som börjar med "Utskottet har" och slutar med "samma proposition." bort ha följande lydelse:

Utskottet har ovan avstyrkt propositionens förslag om införande av karensdagar m. m. (res. 1) och sänkning av kompensationsnivån (utskottets hemställan mom. 3). Anslaget Bidrag till sjukförsäkringen bör följaktligen för nästkommande budgetår beräknas i enlighet med vad som föreslagits i motionerna 2209 och 2390 eller till 3 480 000 000 kr.

Regeringen har vid beräkningen av anslaget tillgodoräknat sig 475 milj. kr. som i budgetpropositionen föreslagits överförda från försäkringskassornas fonder för den obligatoriska sjukförsäkringen till statsbudgeten. Utskottet har i reservation 2 till betänkandet SfU 1981/82:12 påtalat att detta förfarande så till vida är märkligt som enligt vedertagna budgettekniska principer beloppet hade bort inflyta på statsbudgetens inkomstsida när riksdagen väl beslutat om överförandet. Anslaget å sin sida hade bort föras upp med det verkliga belopp, som behövs för att täcka statens bidrag till sjukförsäkringen. Den av regeringen tillämpade metoden ger en missvisande redovisning av kostnaderna för sjukförsäkringen. Något beslut från riksdagens sida föreligger ännu inte om fondmedlens överförande. Frågan behandlas som nämnts i utskottets betänkande SfU 1981/82:12. Därest riksdagen beslutar att, i enlighet med reservation 2 till betänkandet, fondmedlen t. v. inte skall överföras till statsbudgeten utan bli föremål för ytterligare utredning får det ankomma på regeringen att, om behov därav uppkommer, anvisa ytterligare medel till förslagsanslaget Bidrag till sjukförsäkringen.

dels att utskottet under mom. 10 bort hemställa:

10. beträffande *medelsanvisning till sjukförsäkringen*
att riksdagen med bifall till motionerna 1981/82:2209 yrkande 5 och 1981/82:2390 yrkande 5 och med avslag på propositionerna 1981/82:144 och 1981/82:100 till *Bidrag till sjukförsäkringen* för budgetåret 1982/83 anvisar ett förslagsanslag av 3 480 000 000 kr.

9. **Sjukförsäkringsavgiften och folkpensionsavgiften (mom. 12)**

Maj Pehrsson (c), Margareta Andrén (fp), Arne Lindberg (c), Åke Svensson (c) och Bibi Rosengren (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 23 som börjar med "Utskottet avstyrker" och slutar med "motsvarande delar." bort ha följande lydelse:

Som en konsekvens av utskottets ställningstagande ovan till förslagen om karensdagar m. m. (utskottets hemställan mom. 1) och ändrad kompensationsnivå (res. 2) biträder utskottet förslaget i propositionen om att sjukförsäkringsavgiften sänks med 1,5 procentenheter till 9 % och folkpensionsavgiften höjs i motsvarande mån till 9,95 % av avgiftsunderlaget fr. o. m. den 1 januari 1983.

Utskottet avstyrker sålunda bifall såväl till motionerna 2209 och 2390 som till motion 2388, samtliga i motsvarande delar.

dels att utskottet under mom. 12 bort hemställa:

12. beträffande *sjukförsäkringsavgiften och folkpensionsavgiften*
att riksdagen med bifall till proposition 1981/82:144 och med avslag på motionerna 1981/82:2209 yrkande 2, 1981/82:2390 yrkande 2 och 1981/82:2388 yrkande 3 antar det i propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1981:691) om socialavgifter.

10. **Sjukförsäkringsavgiften och folkpensionsavgiften (mom. 12)**

Nils Carlshamre, Allan Åkerlind och Gullan Lindblad (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 23 som börjar med "Utskottet avstyrker" och slutar med "motsvarande delar" bort ha följande lydelse:

Som en konsekvens av utskottets ställningstagande ovan till förslagen om karensdagar m. m. (utskottets hemställan mom. 1) och ändrad kompensationsnivå (res. 3) biträder utskottet förslaget i motion 2388 om att sjukförsäkringsavgiften sänks med 2 procentenheter till 8,5 % och att folkpensionsavgiften höjs i motsvarande mån till 10,45 % av avgiftsunderlaget fr. o. m. den 1 januari 1983.

Utskottet avstyrker sålunda bifall såväl till propositionen som till motionerna 2209 och 2390 i motsvarande delar.

dels att utskottet under mom. 12 bort hemställa:

12. beträffande *sjukförsäkringsavgiften och folkpensionsavgiften*
att riksdagen med bifall till motion 1981/82:2388 yrkande 3 och med avslag på proposition 1981/82:144 och motionerna 1981/82:2209 yrkande 2 och 1981/82:2390 yrkande 2 antar följande såsom *Reservanternas förslag* betecknade

Förslag till
Lag om ändring i lagen (1981:691) om socialavgifter

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 1 § lagen (1981:691) om socialavgifter skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Reservanternas förslag*
2 kap. 1 §	
En arbetsgivare skall på det avgiftsunderlag som anges i 3—5 §§ för varje år betala	
1. sjukförsäkringsavgift med *10,50* procent,	1. sjukförsäkringsavgift med *8,50* procent,
2. folkpensionsavgift med *8,45* procent,	2. folkpensionsavgift med *10,45* procent,
3. tilläggspensionsavgift efter den procentsats som anges i särskild lag,	
4. delpensionsavgift med 0,50 procent,	
5. barnomsorgsavgift med 2,20 procent,	
6. arbetsskadeavgift efter den procentsats som anges i särskild lag,	
7. arbetsmarknadsavgift med 0,80 procent,	
8. arbetarskyddsavgift med 0,155 procent,	
9. vuxenutbildningsavgift med 0,25 procent samt	
10. lönegarantiavgift med 0,20 procent.	
Arbetsgivare som avses i 1 kap. 2 § andra stycket skall dock betala endast tilläggspensionsavgift.	
Staten betalar inte arbetsskadeavgift.	

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1983. Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om avgifter som avser tid före ikraftträdandet.

11. **Utredning om ändrad finansiering av sjukvårdskostnader (mom. 17)**

Nils Carlshamre, Allan Åkerlind och Gullan Lindblad (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 21 som börjar med "Sjukvårdshuvudmännens rätt" och slutar med "motion 1285." bort ha följande lydelse:

Utskottet delar de i motionen framförda synpunkterna om en ökad valfrihet för patienter inom den slutna sjukvården. Utskottet biträder därför att den av motionärerna i nämnda syfte begärda utredningen om ändrad finansiering av sjukvårdskostnader kommer till stånd.

dels att utskottet under mom. 17 bort hemställa:

17. beträffande *utredning om ändrad finansiering av sjukvårdskostnader*
att riksdagen med bifall till motion 1981/82:1285 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

12. **Privat tandvård (mom. 19)**

Nils Carlshamre, Allan Åkerlind och Gullan Lindblad (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 24 med "Tandvårdsutredningen" och slutar med "motion 2038." bort ha följande lydelse:

Tandvårdsutredningens arbete har emellertid försenats avsevärt och först under innevarande vår har huvudbetänkandet avlämnats. I årets budgetproposition har därför medelats att någon proposition i anledning av betänkandet inte är att vänta förrän hösten 1982. Utskottet finner denna försening beklaglig, främst mot bakgrund av att nuvarande bestämmelser upphör att gälla den 1 januari 1983.

Utskottet, som delar de av motionärerna framförda synpunkterna om att syftet med etableringsbegränsningarna dvs. att åstadkomma regional balans snarare har motverkats, anser att den ovisshet om framtiden som under flera år rått inom privattandvården snarast måste undanröjas. Med det anförda tillstyrker utskottet bifall till motion 2038 yrkande 1.

dels att utskottet under mom. 19 bort hemställa:

19. beträffande *privat tandvård*
att riksdagen med bifall till motion 1981/82:2038 yrkande 1 ger regeringen till känna att etableringsbegränsningarna för privattandläkare skall upphöra i och med utgången av år 1982.

13. **Privat läkarvård (mom. 20)**

Nils Carlshamre, Allan Åkerlind och Gullan Lindblad (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 25 som börjar med "Utskottet vidhåller" och slutar med "motion 2072." bort ha följande lydelse:

Utskottet, som finner det angeläget att förslag till åtgärder för att underlätta etablering av privatläkare snarast framläggs inför riksdagen, tillstyrker bifall till motion 2072.

dels att utskottet under mom. 20 bort hemställa:

20. beträffande *privat läkarvård*
att riksdagen med bifall till motion 1981/82:2072 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Bilaga 1

1 Förslag till
Lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 4, 9, 10 och 11 §§, 4 kap. 4, 5, 10 och 14 §§ lagen (1962:381) om allmän försäkring[1] skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
3 kap.	
4 §[2]	
Hel sjukpenning utgör *för* dag *nittio procent av den fastställda sjukpenninggrundande inkomsten, delad med trehundrasextiofem. Sjukpenningen avrundas* till närmaste hela krontal. För försäkrad som avses i 1 § andra stycket utgör hel sjukpenning åtta kronor *för* dag.	Hel sjukpenning utgör *per* dag *a) för tid intill dess nittio dagar förflutit efter den dag då sjukdomsfallet inträffade åttiosju procent av den del av den fastställda sjukpenninggrundande inkomsten som inte överstiger fem och en halv gånger basbeloppet och sextio procent av återstoden av sådan inkomst,* *b) för tid därefter nittio procent av den del av den fastställda sjukpenninggrundande inkomsten som inte överstiger fem och en halv gånger basbeloppet och sextio procent av återstoden av sådan inkomst,* *allt delat* med trehundrasextiofem *och avrundat* till närmaste hela krontal. För en försäkrad som avses i 1 § andra stycket utgör hel sjukpenning åtta kronor *per* dag.
För dag då *försäkrad åtnjuter* sjukhusvård skall *sjukpenning* minskas med *trettiofem* kronor, dock med högst en tredjedel av sjukpenningens belopp. Därvid skall det belopp varmed minskning sker avrundas till närmast lägre hela krontal. *Sjukpenning* vid sjukhusvård skall dock alltid utgå med lägst åtta kronor.	För *varje* dag då *den försäkrade får* sjukhusvård skall *sjukpenningen* minskas med *fyrtio* kronor, dock med högst en tredjedel av sjukpenningens belopp. Därvid skall det belopp varmed minskning sker avrundas till närmast lägre hela krontal. *Sjukpenningen* vid sjukhusvård skall dock alltid utgå med lägst åtta kronor.
9 §[3]	
Försäkrad kvinna har rätt till havandeskapspenning, om havandeskap har satt ned hennes förmåga att utföra uppgifterna i sitt förvärvsarbete med minst hälften och hon inte kan omplaceras till annat mindre ansträngande arbete enligt bestämmelserna i 12 § lagen (1978:410) om rätt till ledighet för vård av barn, m. m. Havandeskapspenning utgår för varje dag som nedsättningen består, dock tidigast från och med den sextionde dagen och längst till och med den elfte dagen före den beräknade tidpunkten för barnets födelse.	

[1] Lagen omtryckt 1977:630.
[2] Senaste lydelse 1981:718.
[3] Senaste lydelse 1979:644.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
Havandeskapspenning utgår med belopp som motsvarar kvinnans sjukpenning enligt 4 §.	Havandeskapspenning utgår med belopp som motsvarar kvinnans sjukpenning enligt 4 § *första stycket a).*

Kvinna som önskar erhålla havandeskapspenning skall göra ansökan därom. Till ansökan skall fogas läkarintyg om kvinnans möjligheter att utföra sina arbetsuppgifter. Allmän försäkringskassa får påfordra att kvinnans rätt till havandeskapspenning styrkes genom utlåtande av hennes arbetsgivare.

I beslut om havandeskapspenning skall anges under vilken tid ersättning kan utgå.

Vad i lag eller annan författning föreskrives om sjukpenning gäller i fråga om havandeskapspenning. Havandeskapspenning utgår ej i den mån kvinnan för samma tid uppbär sjukpenning.

10 §

För den dag då sjukdomsfallet inträffade utgår sjukpenning endast om den försäkrade på grund av sjukdomen gått miste om dagpenning från erkänd arbetslöshetskassa eller kontant arbetsmarknadsstöd enligt lagen (1973:371) om kontant arbetsmarknadsstöd eller sjukperioden börjar inom tjugu dagar efter föregående sjukperiods slut.	För den dag då sjukdomsfallet inträffade utgår sjukpenning endast om den försäkrade på grund av sjukdomen gått miste om dagpenning från erkänd arbetslöshetskassa eller kontant arbetsmarknadsstöd enligt lagen (1973:371) om kontant arbetsmarknadsstöd eller sjukperioden börjar inom tjugu dagar efter föregående sjukperiods slut. *I sistnämnda fall anses den senare perioden som en fortsättning på den föregående.*
Varar sjukperioden högst sex dagar utöver den dag då sjukdomsfallet inträffade, utgår sjukpenning för dag då den försäkrade icke skulle hava utfört förvärvsarbete i sin huvudsakliga sysselsättning, endast i den mån antalet dagar, den dag då sjukdomsfallet inträffade oräknad, överstiger två.	*Med den dag då sjukdomsfallet inträffade förstås den första dag i sjukperioden då arbetsförmågan till följd av sjukdomen varit nedsatt med minst hälften.*
Utan hinder av andra stycket utgår *a) sjukpenning för semesterdag;* *b) sjukpenning till försäkrad som vid sjukperiodens början äger uppbära dagpenning från erkänd arbetslöshetskassa eller kontant arbetsmarknadsstöd enligt lagen (1973:371) om kontant arbetsmarknadsstöd;* *c) sjukpenning till försäkrad som avses i 1 § andra stycket.*	*Vad som sägs i första stycket gäller även för de två första dagarna (karensdagar) efter den dag då sjukdomsfallet inträffade. Till en försäkrad som gått miste om sjukpenning under sammanlagt tio karensdagar utgår dock sjukpenning även för karensdagar vid sjukdomsfall som inträffar under återstoden av ett år räknat från den första av de tio karensdagarna.*
Sjukpenning *må ej utgivas* för tid innan anmälan om sjukdomsfallet	Sjukpenning får *inte utges och karensdagar inte tillgodoräknas* för

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
gjorts hos den allmänna försäkringskassan *där ej* hinder mött för *sådan* anmälan eller eljest särskilda skäl *föranleda* att sjukpenning bör utgå.	tid innan anmälan om sjukdomsfallet gjorts hos den allmänna försäkringskassan *i annat fall än då* hinder mött för anmälan eller eljest särskilda skäl *föranleder det.*
Såsom sjukperiod anses tid, varunder försäkrad i oavbruten följd lider av sjukdom som avses i 7 §.	*Med* sjukperiod anses *den* tid, varunder *den försäkrade* i oavbruten följd lider av *sådan* sjukdom som avses i 7 §.
11 §[4]	
Om en försäkrad gör anmälan till den allmänna försäkringskassan skall i fråga om sjukperioder, som börjar efter nästa månadsskifte, sjukpenning som svarar mot inkomst av annat förvärvsarbete inte utgå för de första *tre*, trettiotre eller nittiotre dagarna av varje sjukperiod, den dag då sjukdomsfallet inträffade inräknad (karenstid). I fråga om sådan sjukpenning tillämpas inte 10 § första – *tredje* styckena. Vid beräkning av karenstid skall, om en sjukperiod börjar inom tjugu dagar efter föregående sjukperiods slut, de båda perioderna anses såsom en sjukperiod.	Om en försäkrad gör anmälan till den allmänna försäkringskassan skall i fråga om sjukperioder, som börjar efter nästa månadsskifte, sjukpenning som svarar mot inkomst av annat förvärvsarbete inte utgå för de första trettiotre eller nittiotre dagarna av varje sjukperiod, den dag då sjukdomsfallet inträffade inräknad (karenstid). I fråga om sådan sjukpenning tillämpas inte 10 § första – *fjärde* styckena. Vid beräkning av karenstid skall, om en sjukperiod börjar inom tjugu dagar efter föregående sjukperiods slut, de båda perioderna anses såsom en sjukperiod.
En försäkrad, som gjort anmälan enligt första stycket, får övergå till försäkring med kortare karenstid *eller utan karenstid*, om han har god hälsa och ej har fyllt femtiofem år. En sådan ändring skall gälla från och med månaden närmast efter den, då framställningen gjordes hos kassan, men får ej tillämpas vid sjukdom som inträffat innan ändringen blivit gällande.	En försäkrad, som gjort anmälan enligt första stycket, får övergå till försäkring med kortare karenstid, om han har god hälsa och ej har fyllt femtiofem år. En sådan ändring skall gälla från och med månaden närmast efter den, då framställningen gjordes hos kassan, men får ej tillämpas vid sjukdom som inträffat innan ändringen blivit gällande.
	Sjukpenning får inte utgå för tid innan anmälan om sjukdomsfallet gjorts hos den allmänna försäkringskassan i annat fall än då hinder mött för anmälan eller eljest särskilda skäl föranleder det.

I fråga om försäkring med karenstid skall vid tillämpning av 5 § andra stycket första punkten den i sagda punkt angivna tiden trettio dagar ökas med det antal dagar som svarar mot den valda karenstiden.

[4] Senaste lydelse 1981:692.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.

4 §[5]

Hel föräldrapenning enligt 2 § *utgår med trettiosju kronor om dagen (garantinivå). Har* föräldern under minst tvåhundrasjuttio dagar i följd före barnets födelse eller den beräknade tidpunkten *härför varit, eller skulle föräldern, om försäkringskassan haft kännedom om samtliga föreliggande förhållanden, ha varit försäkrad för en sjukpenning överstigande nämnda belopp, utgår föräldrapenningen med ett belopp som motsvarar förälderns sjukpenning enligt 3 kap. 4 §.*

Hel föräldrapenning enligt 2 § *utgör nittio procent av den fastställda sjukpenninggrundande inkomsten, delad med trehundrasextiofem, och avrundas till närmaste hela krontal. Föräldrapenningen utgör dock alltid lägst trettiosju kronor om dagen (garantinivå). Föräldrapenning utgår med belopp över garantinivån endast om föräldern* under minst tvåhundrasjuttio dagar i följd före barnets födelse eller den beräknade tidpunkten *för födelsen har haft en sjukpenninggrundande inkomst som ger en föräldrapenning överstigande denna nivå. Detsamma gäller då föräldern under denna tid skulle ha haft en sådan inkomst, om försäkringskassan hade haft kännedom om samtliga föreliggande förhållanden.*

Om föräldrarna har barnet gemensamt i sin vård, utgår föräldrapenning över garantinivån till fadern endast under förutsättning att även modern är *eller enligt vad förut sagts bort vara försäkrad för sjukpenning* som överstiger garantinivån. Undantag från vad nu sagts får medges när det visas att modern till följd av sjukdom eller av andra särskilda skäl inte kan anses ha möjlighet att vårda barnet.

Om föräldrarna har barnet gemensamt i sin vård, utgår föräldrapenning över garantinivån till fadern endast under förutsättning att även modern skulle ha varit *berättigad till föräldrapenning* som överstiger garantinivån. Undantag från vad nu sagts får medges när det visas att modern till följd av sjukdom eller av andra särskilda skäl inte kan anses ha möjlighet att vårda barnet.

5 §

Som villkor för föräldrapenning enligt 2 § gäller att föräldern varit inskriven hos allmän försäkringskassa under minst etthundraåttio dagar i följd närmast före barnets födelse eller den beräknade tidpunkten för denna. Föräldrapenning får utgå även om föräldern icke har varit inskriven hos försäkringskassa enligt vad nu sagts men skulle ha varit inskriven om kassan hade ägt kännedom om samtliga de förhållanden som förelegat.

Villkor om inskrivning hos försäkringskassa eller *försäkring för viss sjukpenning enligt 4 §* anses uppfyllt om det har berott på åldersregeln i 1 kap. 4 § att villkoret *ej* har kunnat uppfyllas.

Villkor om inskrivning hos försäkringskassa eller *viss sjukpenninggrundande inkomst* anses uppfyllt om det har berott på åldersregeln i 1 kap. 4 § att villkoret *inte* har kunnat uppfyllas.

[5] Senaste lydelse 1980:125.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
10 §	
Föräldrapenning enligt 8 § utgår med belopp som motsvarar förälderns sjukpenning enligt 3 kap. 4 §. Bestämmelserna i 3 kap. 10 § fjärde stycket och 15 § *äga motsvarande tillämpning* på föräldrapenning enligt 8 §.	Föräldrapenning enligt 8 § utgår med belopp som motsvarar förälderns sjukpenning enligt 3 kap. 4 § *första stycket a).* Bestämmelserna i 3 kap. 10 § fjärde stycket och 15 § *tillämpas även på föräldrapenning enligt 8 §.*
14 §[6]	
Under sådan tid som anges i 13 § första stycket utgår särskild föräldrapenning för dag, när	
a) förälder inte förvärvsarbetar, med ett belopp som *motsvarar förälderns sjukpenning enligt 3 kap. 4 §,* dock lägst trettiosju kronor (garantinivå),	a) förälder inte förvärvsarbetar, med ett belopp som *utgör nittio procent av den fastställda sjukpenninggrundande inkomsten, delad med trehundrasextiofem, och avrundas till närmaste hela krontal,* dock alltid med lägst trettiosju kronor (garantinivå),
b) förälder förvärvsarbetar högst hälften av normal arbetstid, med ett belopp som motsvarar hälften av det belopp som anges under a),	
c) förälder förvärvsarbetar högst tre fjärdedelar av normal arbetstid, med ett belopp som motsvarar en fjärdedel av det belopp som anges under a).	

1. Denna lag träder i kraft i fråga om bestämmelserna i 3 kap. 4 § sista stycket den 1 juli 1982 och i övrigt den 1 januari 1983.

2. För sjukdomsfall som har inträffat före ikraftträdandet gäller 3 kap. 10 och 11 §§ i deras äldre lydelse. För den som vid ikraftträdandet uppbär sjukpenning skall sjukpenningen beräknas enligt bestämmelserna i 3 kap. 4 § första stycket b) så länge det pågående sjukfallet varar.

[6] Senaste lydelse 1980:125.

2 Förslag till
Lag om ändring i lagen (1981:691) om socialavgifter

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 1 § lagen (1981:691) om socialavgifter skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*

2 kap.
1 §

En arbetsgivare skall på det avgiftsunderlag som anges i 3–5 §§ för varje år betala

1. sjukförsäkringsavgift med *10,50* procent,
2. folkpensionsavgift med *8,45* procent,

1. sjukförsäkringsavgift med *9,00* procent,
2. folkpensionsavgift med *9,95* procent,

3. tilläggspensionsavgift efter den procentsats som anges i särskild lag,
4. delpensionsavgift med 0,50 procent,
5. barnomsorgsavgift med 2,20 procent,
6. arbetsskadeavgift efter den procentsats som anges i särskild lag,
7. arbetsmarknadsavgift med 0,80 procent,
8. arbetarskyddsavgift med 0,155 procent,
9. vuxenutbildningsavgift med 0,25 procent samt
10. lönegarantiavgift med 0,20 procent.

Arbetsgivare som avses i 1 kap. 2 § andra stycket skall dock betala endast tilläggspensionsavgift.

Staten betalar inte arbetsskadeavgift.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1983. Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om avgifter som avser tid före ikraftträdandet.

3 Förslag till
Lag om ändring i lagen (1956:293) om ersättning åt smittbärare

Härigenom föreskrivs att 3 § lagen (1956:293) om ersättning åt smittbärare skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	3 §[1]
Ersättningen för inkomstbortfall åt den som omfattas av sjukförsäkring enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring utgår för dag *räknat med det högsta belopp som han vid sjukdom är berättigad att uppbära i sjukpenning* och sjukpenningtillägg på grund av försäkring enligt nämnda lag eller med stöd därav meddelade bestämmelser; dock att ersättning åt den som åtnjuter annan inkomst av förvärvsarbete än inkomst av anställning alltid skall bestämmas till det belopp för dag räknat som skulle hava utgått till honom, därest hela hans årsinkomst av förvärvsarbete utgjort inkomst av anställning.	Ersättningen för inkomstbortfall åt den som omfattas av sjukförsäkring enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring utgår för dag *med ett belopp beräknat enligt 3 kap. 4 § första stycket a) nämnda lag ökat med* sjukpenningtillägg på grund av försäkring enligt nämnda lag eller med stöd därav meddelade bestämmelser; dock att ersättning åt den som åtnjuter annan inkomst av förvärvsarbete än inkomst av anställning alltid skall bestämmas till det belopp för dag räknat som skulle hava utgått till honom, därest hela hans årsinkomst av förvärvsarbete utgjort inkomst av anställning.

I annat fall än i första stycket avses skall ersättningen åt tillfällig smittbärare för inkomstbortfall med tillämpning av de i nämnda stycke angivna grunderna utgå med det belopp för dag räknat som han skulle hava ägt uppbära från allmän försäkringskassa, därest han varit sjukpenningförsäkrad jämlikt 3 kap. lagen om allmän försäkring.

Den som ej fyllt sexton år må ej åtnjuta ersättning med mindre han visar att han genom ingripandet går miste om arbetsinkomst.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1983.

[1] Senaste lydelse 1973:469.

Konstitutionsutskottets yttrande

Bilaga 2

1981/82: 14 y

över proposition 1981/82: 144 om ändringar i sjukförsäkringen m. m.

Till socialförsäkringsutskottet

Socialförsäkringsutskottet har beslutat inhämta konstitutionsutskottets yttrande över förslaget i proposition 1981/82: 144 om karenstid vid arbetsskada mot bakgrunden av att Sverige är anslutet till ILO-konventionen nr 121 om förmåner vid yrkesskada.

I den aktuella propositionen föreslås att ett system med två dagar utan ersättning (karensdagar) vid varje sjukdomsfall införs i sjukpenningförsäkringen.

Detta avses också omfatta ersättningen vid arbetsskada vilket motiveras på följande sätt:

Om sjukpenningen i arbetsskadefallen inte skall påverkas av karensreglerna måste försäkringskassorna göra en prövning av frågan om skadan är en arbetsskada även för de kortvariga fallen och inte som nu bara för de fall där arbetsoförmågan kvarstår även efter samordningstidens utgång. En sådan prövning skulle medföra en stor administrativ belastning för försäkringsadministrationen. Fördelarna med samordningen mellan sjuk- och arbetsskadeförsäkringarna skulle gå förlorade. För att undvika att prövning skall behöva ske av det stora antal anmälda arbetsskadefall som avslutas inom samordningstiden bör därför ingen ändring göras för samordningstiden. Detta får då till följd att bestämmelserna om karensdagar – liksom under perioden 1955–1967 – också kommer att gälla arbetsskada. Jag vill erinra om att riksdagen har hemställt om en översyn av arbetsskadeförsäkringen (SfU 1981/82: 2, rskr 22). Jag avser att senare ta upp frågan om direktiv för en sådan översyn men vill redan nu påpeka som en naturlig uppgift för översynen att finna en smidig lösning på det här berörda samordningsproblemet.

När det gäller arbetsskada har Sverige med verkan från 1970 ratificerat den av internationella arbetsorganisationen (ILO) år 1964 antagna konventionen (nr 121) angående förmån vid yrkesskada. Enligt konventionstexten (återgiven i prop. 1969: 15) artikel 9 jämfört med artikel 6 skall kontantförmån utgå så länge följderna av det inträffade skadefallet består. Kontantförmånen behöver dock inte utges för de tre första dagarna om vissa förutsättningar är uppfyllda, nämligen om medlems lagstiftning vid tidpunkten för konventionens ikraftträdande innehåller föreskrifter om karenstider och medlemmen i de rapporter rörande tillämpningen som medlemmen skall lämna intygar att skälen till undantaget fortbestår. Vidare öppnar konventionen viss möjlighet för medlemsstat med otillräckligt utvecklade ekonomiska resurser och sjukvårdsanordningar att begagna sig av de temporära undantag som vissa av konventionsartiklarna medger.

Detta skall i så fall ske genom en särskild till ratifikationshandlingen fogad förklaring. Inget av de nu återgivna undantagen är tillämpliga för Sverige. Konventionen kan enligt artikel 34 sägas upp efter tio år. Sker inte uppsägning löper en ny tioårsperiod. För Sveriges del kan konventionen inte uppsägas förrän 1990.

ILO-konventionen omnämns inte i propositionen.

Sverige har tidigare vid ett tillfälle avvikit från nämnda konvention. Det gällde den vid 1975/76 års riksmöte antagna lagen om arbetsskadeförsäkring. Enligt konventionen skall rätt till livränta vid yrkesskada tillkomma förutom den skadade dels änka, dels änkling som till följd av handikapp inte kan försörja sig, dels sådana barn till den avlidne som för sitt uppehälle varit beroende av denne.

Lagen om arbetsskadeförsäkring medger inte livränta till änkling eller frånskild man. I den aktuella propositionen (1975/76: 197) återgavs reglerna i ILO-konventionen men frågan om avsteg från denna togs inte särskilt upp under departementschefens överväganden. I detta fall motiverades avskaffandet av skyddet för änkling och frånskild man bl. a. med att det endast rörde sig om ett fåtal änklingspensioner och att någon ny sådan inte tillkommit på flera år. Dessutom framhölls att frågorna om hur ett efterlevandeskydd som är neutralt i förhållande till kön närmare skulle utformas borde bli föremål för fortsatta mera ingående överväganden.

Avsteget från ILO-konventionen föranledde en förfrågan till Sverige 1978. Sverige besvarade förfrågan 1981 i samband med den redovisning som konventionsländerna regelbundet med vissa års mellanrum lämnar.

Utskottet gör följande överväganden.

Utskottet förutsätter att frågan om den folkrättsliga innebörden av att Sverige lagstiftar på ett sätt som avviker mot en konvention kommer att behandlas av utrikesutskottet som liksom konstitutionsutskottet fått ärendet för yttrande. Utskottet går därför inte in på denna fråga.

I regeringens kompetens att styra riket (1 kap. 6 § regeringsformen) ingår uppgiften att företräda riket i internationella sammanhang. Denna rätt är emellertid i vissa hänseenden begränsad. Av intresse i förevarande fall är 10 kap. 2 § regeringsformen som innehåller undantag från regeringens rätt att ingå internationella överenskommelser. Således krävs riksdagens godkännande av överenskommelser som förutsätter lagstiftning och eljest om överenskommelsen är av större vikt. Motsvarande bestämmelser gäller för uppsägning av en internationell överenskommelse (10 kap. 4 § RF).

Vår författning innehåller till skillnad från vissa andra länders inte några regler om att internationella överenskommelser direkt införlivas i den interna rätten eller om förbud mot lagstiftning som avviker mot en sådan överenskommelse. Ej heller föreligger någon skyldighet att genom lagstiftning uppnå överensstämmelse med en konvention. I Sverige tillämpas i stället den ordningen att först om särskilda internrättsliga föreskrifter

meddelas blir bestämmelserna i en konvention tillämpliga. Det finns således inte något hinder i grundlag mot att anta den i proposition 1981/82: 144 föreslagna lagändringen såvitt avser ersättningssystemet vid arbetsskada.

Beträffande en konvention som har antagits av riksdagen erfordras som nyss framgått att riksdagen godkänner en eventuell uppsägning. I konsekvens härmed bör enligt utskottets mening en proposition med förslag till en lagändring som innebär avvikelse från en sådan konvention innehålla en redovisning härom. I förevarande fall har emellertid frågan uppmärksammats under utskottsbehandlingen och riksdagen får alltså ta ställning till lämpligheten av regeringsförslaget såvitt avser nämnda avvikelse.

Stockholm den 15 april 1982

På konstitutionsutskottets vägnar
BERTIL FISKESJÖ

Närvarande: Bertil Fiskesjö (c), Hilding Johansson (s), Anders Björck (m), Torkel Lindahl (fp), Olle Svensson (s), Yngve Nyquist (s), Wivi-Anne Cederqvist (s), Gunnar Biörck i Värmdö (m), Bengt Kindbom (c), Daniel Tarschys (fp), Kerstin Nilsson (s), Britta Hammarbacken (c), Sture Thun (s), Jan Prytz (m) och Lahja Exner (s).

Utrikesutskottets yttrande

Bilaga 3

1981/82: 3 y

om ändringar i sjukförsäkringen m. m. (prop. 1981/82: 144)

Till socialförsäkringsutskottet

Socialförsäkringsutskottet beslutade den 30 mars 1982 att inhämta yttrande från utrikesutskottet över proposition 1981/82: 144 i vad avser karenstid vid arbetsskada mot bakgrund av att Sverige ratificerat ILO-konvention nr 121 om förmåner vid yrkesskada.

Utskottet

I propositionen föreslås att karensdagar återinförs i den allmänna sjukförsäkringen och i arbetsskadeförsäkringen, vilka är samordnade med varandra under de första 90 dagarna av sjukdomsperioden. Om sjukpenningen i arbetsskadefallen inte skulle påverkas av karensreglerna måste försäkringskassorna göra en prövning av frågan om skadan är en arbetsskada även för de kortvariga fallen. En sådan prövning skulle medföra en stor administrativ belastning. Fördelarna med samordningen skulle gå förlorade, heter det i propositionen.

Sverige anslöt sig år 1969 till Internationella arbetsorganisationens (ILO) konvention nr 121 om förmåner vid yrkesskada (prop. 1969: 15, 2 LU 1969: 21, rskr 1969: 115). Enligt denna konventions artikel 9 skall förmåner vid yrkesskada utgå utan karenstid under hela sjukdomsperioden med mindre medlemslandet vid anslutningen till konventionen redan tillämpade ett system med karensdagar eller i övrigt – likaledes vid konventionens ingående – avgivit förklaring om temporärt undantag från konventionens bestämmelser till följd av otillräckligt utvecklade ekonomiska resurser och sjukvårdsanordningar. Sverige tillämpade år 1969 inte längre någon karenstid i sjuk- eller arbetsskadeförsäkringen. Av det skälet bedömdes konvention 121 vid det tillfället som förenlig med svensk lagstiftning på området.

Enligt ILO:s stadga skall medlemsländerna till ILO insända rapporter om hur de uppfyllt sina åtaganden i de konventioner de biträtt. På grundval av dessa rapporter upprättar en av ILO tillsatt expertkommitté bestående av 18 folkrättssakkunniga en egen rapport, vari kommittén kan ställa frågor till medlemsländerna och framlägga sina konklusioner. Expertkommitténs rapport framläggs inför ILO:s årliga arbetskonferens, i vilken alla medlemsländer i organisationen har säte.

Kan det av ILO konstateras att en medlemsstat inte uppfyller sina konventionsenliga förpliktelser bör staten antingen bringa sin lagstiftning och praxis i överensstämmelse med konventionen i fråga eller säga upp den. Sverige har vid tidigare tillfällen gjort avsteg från ILO-konventioner och i anledning därav mottagit frågor från ILO, vilket lett till svenska förklaringar. Sverige fäster i sitt utrikespolitiska handlande traditionellt stor vikt vid den internationella rättsordningen och dess efterlevnad. Till denna ordning hör även konventioner av det slag som är vanliga inom ILO.

Om emellertid beslut fattas i enlighet med propositionens förslag vad gäller arbetsskadeförsäkringen blir följden en avvikelse mellan svensk lagstiftning i detta avseende och ILO-konvention 121. Därmed skulle enligt utskottets uppfattning ett avsteg ske från våra åtaganden i ILO-konventionen och föranleda en svensk förklaring.

Som framgår av propositionen avser regeringen göra en översyn av arbetsskadeförsäkringen i syfte att finna en smidig lösning på samordningsproblem av det slag det här är fråga om.

Enligt utskottets mening bör regeringen så snart som möjligt söka lösa den motsättning som föreligger mellan yrkesskadekonventionen och den föreslagna förändringen av arbetsskadeförsäkringen.

Stockholm den 15 april 1982

På utrikesutskottets vägnar
ALLAN HERNELIUS

Närvarande vid ärendets slutbehandling: Allan Hernelius (m), Gertrud Sigurdsen (s), Torsten Bengtson (c), Sture Palm (s), Linnea Hörlén (fp), Olle Göransson (s), Mats Hellström (s), Gunnel Jonäng (c), Per-Olof Strindberg (m), Jan Bergqvist (s), Sture Korpås (c), Rune Ångström (fp), Axel Andersson (s), Maj-Lis Lööw (s) och Carl Bildt (m).

Avvikande mening

av Gertrud Sigurdsen, Sture Palm, Olle Göransson, Mats Hellström, Jan Bergqvist, Axel Andersson och Maj-Lis Lööw (alla s), som anser att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 2, som börjar med "Som framgår" och slutar med "av arbetsskadeförsäkringen" bort ha följande lydelse:

Av propositionen framgår inte vilken bedömning regeringen gjort av det framlagda sjukförsäkringsförslaget mot bakgrund av den aktuella ILO-konventionen 121.

Enligt utskottets mening bör Sverige vidhålla sina åtaganden enligt ILO-konventionen, och någon avvikelse från konventionen bör därför inte göras.

Trafikutskottets yttrande 1981/82:3 y

Bilaga 4

om ändringar i sjömanslagen

Till socialförsäkringsutskottet

I motion 1981/82:2389 (m) yrkas att riksdagen beslutar att i proposition 1981/82:144 föreslagna ändringar i sjukförsäkringen m. m. även skall gälla för ombordanställda.

Genom beslut den 30 mars 1982 har socialförsäkringsutskottet beslutat inhämta yttrande från trafikutskottet över motionen.

Trafikutskottet får med anledning härav anföra följande.

I motionen hänvisas till den speciella reglering av sjuklöneförmåner som gäller enligt 34 § sjömanslagen (1973:282). Efter en redogörelse för lagrummets innebörd framhåller motionärerna att regeringens förslag i proposition 1981/82:144 om ändringar i sjukförsäkringen m. m. inte tar hänsyn till den särskilda ordning i fråga om sjuklöneförmåner som gäller inom sjöfarten.

Utskottet konstaterar för sin del att frågan om sjömäns sjuklöneförmåner inte berörs i propositionen. Detta spörsmål och därmed sammanhängande frågor är emellertid av komplicerad natur. Om ändringar av sjömanslagen efter riksdagsbeslutet i karensdagsfrågan skulle bedömas erforderliga förutsätter utskottet att regeringen tar initiativ i frågan, varför motionen bör lämnas utan åtgärd.

Stockholm den 20 april 1982

På trafikutskottets vägnar
BERTIL ZACHRISSON

Närvarande: Bertil Zachrisson (s), Rolf Clarkson (m), Bertil Jonasson (c), Rolf Sellgren (fp), Nils Hjorth (s), Wiggo Komstedt (m), Rune Torwald (c), Birger Rosqvist (s), Olle Östrand (s), Anna Wohlin-Andersson (c), Ove Karlsson (s), Eric Rejdnell (fp), Sten-Ove Sundström (s), Lars Hedfors (s) och Karl Björzén (m).

Avvikande mening

Bertil Zachrisson, Nils Hjorth, Birger Rosqvist, Olle Östrand, Ove Karlsson, Sten-Ove Sundström och Lars Hedfors (alla s) anser att det stycke i yttrandet som börjar med "Utskottet konstaterar" och slutar med "utan åtgärd." bort ersättas med text av följande lydelse:

Utskottet konstaterar för sin del att frågan om sjömäns sjuklöneförmåner inte berörs i propositionen. Med tanke på frågans art borde så ha skett. Detta är ett exempel bland flera på hur dåligt förberett och illa genomtänkt regeringsförslaget om ändring av sjukförsäkringen är. Också av denna anledning bör därför regeringens proposition avslås.

Den i motionen aktualiserade frågan kan inte — även om propositionen skulle vinna riksdagens bifall — ensidigt behandlas av statsmakterna såsom motionärerna förutsätter. Denna del av sjömanslagen har nämligen sin grund i träffade avtal. Motionen bör därför avslås.

Innehållsförteckning

Sammanfattning 1
Propositionerna
Proposition 1981/82:100 2
Proposition 1981/82:144 3
Motionerna
Motioner väckta med anledning av proposition 1981/82:144 3
Motioner väckta under den allmänna motionstiden vid riksmötet 1981/82 5
Utskottet
Inledning 6
1 Sjukpenningförsäkringen och angränsande förmånsslag 6
1.1 Gällande bestämmelser 6
1.2 Propositionen 7
1.3 Motionerna 8
1.4 Ändring av bestämmelserna för insjuknandedag och införande av karensdagar 10
1.5 Kompensationsnivåer inom sjukpenningförsäkringen 12
1.6 Följdverkningar avseende rätten till sjukpenning från arbetsskadeförsäkringen 13
1.7 Ändringarnas inverkan på avtal om sjuklön m. m. 15
1.8 Övriga motionsyrkanden angående sjukpenningförsäkringen . 18
2 Ersättning vid sjukhusvård 19
3 Ändringar i tandvårdsförsäkringen 21
4 Anslaget Bidrag till sjukförsäkringen 21
5 Anslaget Vissa yrkesskadeersättningar 22
6 Sjukförsäkringsavgiften och folkpensionsavgiften 22
7 Privat läkarvård och tandvård m. m. 23
7.1 Privat tandvård 23
7.2 Privat läkarvård 24
Hemställan 25
Reservationer 27
1. Karensdagar i sjukpenningförsäkringen (s) 27
2. Kompensationsnivån inom sjukpenningförsäkringen (c och fp) 36
3. Kompensationsnivån inom sjukpenningförsäkringen (m) 37
4. Uttalande om likvärdig effekt för alla grupper på arbetsmarknaden (s) 39
5. Sjukförmåner för sjömän (s) 40
6. Sjukpenningavdraget vid sjukhusvård (s) 40
7. Ersättning för tandvård (s) 41
8. Medelsanvisning till sjukförsäkringen (s) 42
9. Sjukförsäkringsavgiften och folkpensionsavgiften (c och fp) .. 43
10. Sjukförsäkringsavgiften och folkpensionsavgiften (m) 43

11. Utredning om ändrad finansiering av sjukvårdskostnader (m) 44
12. Privat tandvård (m) 45
13. Privat läkarvård (m) 45
Bilagor
Bil. 1 Författningsförslag i proposition 1981/82:144 47
Bil. 2 Yttrande från konstitutionsutskottet 55
Bil. 3 Yttrande från utrikesutskottet 59
Bil. 4 Yttrande från trafikutskottet 61

LiberTryck Stockholm 1982